

Treball de Recerca

El geni infeliç: mite o realitat?

Ariadna Serrano Gaya

2n BAT F

01/10/2018

Núria Villalonga Barceló

ÍNDEX

Resum.....	1
Introducció.....	2
Les Altes Capacitats Intel·lectuals	
○ Intel·ligència i superdotació.....	4
○ Diagnosi de les AACC. Les proves de QI i la seva polèmica.....	11
○ Característiques dels superdotats i les superdotades.....	15
○ Problemes, mites i estereotips associats a la superdotació intel·lectual...	19
Felicitat	
○ Què és la felicitat i com s'assoleix: un recorregut històric.....	24
○ La psicologia positiva.....	31
○ Els factors de la felicitat.....	36
● La relació entre superdotació i felicitat.....	38
Treball de camp	
● Metodologia.....	49
● Presentació i anàlisi dels resultats.....	56
Conclusions.....	64
Annex.....	67
Bibliografia.....	71

Resum

La superdotació intel·lectual es caracteritza per la possessió d'una capacitat intel·lectual i de creativitat significativament major que la població normal i d'uns trets de personalitat específics. A més a més, però, alguns experts en Altes Capacitats, com Jeanne Siaud-Facchin, associen la superdotació a la inadaptació social, la insatisfacció i fins i tot a una major incidència de trastorns mentals, idea que s'ha estès en la cultura popular. Malgrat això, també hi ha experts que neguen aquesta concepció de la superdotació, afirmant que no hi ha relació entre aquesta i el nivell de benestar subjectiu d'una persona. Els objectius d'aquest Treball de Recerca seran demostrar o refutar definitivament la hipòtesi de Siaud-Facchin i trobar una relació entre la felicitat i la presència d'un diagnòstic. Per aconseguir-ho, s'han explicat els principals conceptes amb els quals es treballa en aquesta recerca (superdotació i felicitat) i s'ha realitzat una enquesta de benestar subjectiu a persones amb diagnòstic de superdotació i sense. Les dades obtingudes han estat analitzades amb un càlcul de diferència de mitjanes. En acabar la recerca, s'ha arribat a la conclusió que superdotació i felicitat no estan necessàriament relacionades, ja que la majoria de diferències entre les respostes dels dos grups no han resultat ser estadísticament significatives. Tot i això, sí que s'ha descobert una relació important entre la presència d'un diagnòstic de superdotació abans de la pubertat i el nivell de benestar subjectiu. En altres paraules, ser diagnosticat en les primeres etapes de la vida augmenta significativament el nivell de felicitat de la persona superdotada. Per tant, les persones superdotades poden ser tan felices com aquelles que es troben en la mitjana, sempre que hi hagi un diagnòstic que doni una explicació a tots aquells trets de la personalitat i experiències vitals que els diferencien de la població normal.

Introducció

L'any 1872, el metge i criminòleg Cesare Lombroso publicava la seva obra *Genio e Follia*, on deia haver descobert un vincle entre la bogeria i la genialitat. Malgrat que el llibre no és molt conegut, la seva tesi s'ha mantingut viva al llarg del temps, i actualment 2 de cada 3 persones enquestades conceben la "genialitat" (avui coneguda com a superdotació intel·lectual) com un fenomen lligat a problemes socials i emocionals, i per tant, a la infelicitat. Gairebé 150 anys després de *Genio e Follia*, la psicòloga Jeanne Siaud-Facchin publicà *¿Demasiado inteligente para ser feliz?*, on descriu els nombrosos problemes que tenen les persones superdotades en la vida adulta.

Va ser la lectura d'aquest últim llibre el que em va motivar per escollir el tema de la relació entre superdotació i infelicitat per al meu Treball de Recerca, principalment perquè em va sorprendre la inevitabilitat del que proposava: els superdotats i les superdotades estaven condemnats, pel fet de ser-ho, a sentir-se infeliços, insatisfets, avorrits, temerosos i apartats dels altres durant tota la seva vida. A més a més, aquest tema em tocava de ben a prop, ja que jo mateixa vaig ser diagnosticada amb superdotació intel·lectual als 14 anys.

Per tant, em vaig proposar aclarir si aquesta tesi tan estesa en la cultura popular és certa o falsa, objectiu que es va traduir en voler demostrar o refutar les següents hipòtesis, ordenades per importància:

- Les persones amb superdotació intel·lectual tenen més problemes per ser felices, entenent aquesta infelicitat com: sentir-se insatisfetes, amb poc control sobre la seva vida, baixa autoestima i baixa tolerància a l'error i el fracàs, cosa que els genera molta frustració.
- Les persones superdotades diagnosticades en la infància són més felices que aquelles diagnosticades després de la pubertat, ja que el diagnòstic serveix per entendre i donar sentit a les característiques úniques de les persones superdotades i a les experiències viscudes.
- En general, les dones superdotades són menys felices que els homes superdotats, degut al procés d'educació i socialització diferenciat i basat en estereotips de gènere que atribueixen al col·lectiu de nens i homes les característiques de racionalitat, intel·ligència i capacitat per tot allò que requereixi anàlisi.

Aquest Treball de Recerca consta de dues parts, el marc teòric i el treball de camp. El marc teòric s'endinsa en els dos conceptes clau del treball, la superdotació intel·lectual i la felicitat. Pel que fa a la superdotació, es descriu el procés de diagnòstic, el lloc que ocupa en el marc les Altes Capacitats i les característiques intel·lectuals i de personalitat típiques de la persona superdotada. Pel que fa a la felicitat, s'ofereix un recorregut històric del concepte, s'explica que és la psicologia positiva i els principals factors que aquesta considera per avaluar la felicitat o benestar subjectiu d'una persona. L'últim capítol del marc teòric serveix com a punt d'unió per a aquests dos conceptes, i explora la possible relació entre superdotació i felicitat.

El treball de camp, més breu en pàgines però igualment important, consisteix en una enquesta de felicitat similar a les utilitzades per centres de psicologia que s'ha fet a persones amb i sense diagnòstic de superdotació. Per acabar s'ha comptat amb informació obtinguda a través d'una entrevista orientativa a una psicòloga especialitzada en Altes Capacitats Intel·lectuals.

Un cop finalitzada la recerca, s'han analitzat les dades amb un càlcul de diferència de mitjanes, i s'ha arribat a la conclusió que, malgrat sí que hi ha algunes diferències en certs àmbits en les respostes de superdotats i no superdotats, aquestes no són suficients per afirmar que hi ha una relació causal entre la superdotació i la felicitat. És a dir, que la superdotació intel·lectual no és necessàriament font d'infelicitat. Tampoc s'ha trobat diferències entre els nivells de felicitat d'homes i dones superdotades. Tot i això, sí que s'ha confirmat la hipòtesi que els superdotats diagnosticats en la infància són més feliços que aquells diagnosticats en l'adolescència i en l'edat adulta, fet que ajuda a ressaltar la importància de considerar el diagnòstic com una variable en la felicitat de la persona superdotada.

Per tant, encara que ser superdotat o superdotada no és necessàriament una condemna a la infelicitat, aquest tipus de persones tenen característiques de personalitat que, si no s'entenen i no són explicades amb un bon diagnòstic, poden generar insatisfacció i malestar. És per això que, en el futur, és important poder identificar a les persones superdotades com més aviat millor, i proporcionar-los eines per desenvolupar-se plenament, tant en l'àmbit intel·lectual com emocional. Així, els nens i les nenes superdotades es convertiran no en els genis turmentats que descrivia Lombroso, sinó en adults brillants, realitzats i amb el potencial de fer avançar la societat.

Intel·ligència i superdotació

Només és possible entendre la superdotació si s'entén el concepte d'intel·ligència que l'origina i si s'entenen els principals models proposats d'intel·ligència en els quals s'ha basat el disseny de proves psicomètriques amb l'objectiu de mesurar-la.

Definicions generals d'intel·ligència i superdotació

Malgrat existeixen moltes discrepàncies, els psicòlegs acostumen a definir la intel·ligència com una qualitat mental que permet aprendre de l'experiència, resoldre problemes i usar el coneixement obtingut per adaptar-se a noves situacions.

Per una altra banda, el fenomen de la superdotació consisteix en un perfil complex que es defineix entorn diverses característiques. Durant molts anys es va considerar superdotat a tot aquell que demostrés un quocient intel·lectual (QI) de 130 o més, però actualment els especialistes consideren que el QI és una condició necessària però no suficient per considerar a algú superdotat. En grans trets, el superdotat és aquella persona que:

- Disposa d'un gran potencial en totes les àrees que comprenen la intel·ligència humana.
- Presenta una alta aptitud per dur a terme tasques creatives.
- Posseeix un pensament capaç de combinar aquests aspectes amb un resultat innovador i diferent, la qual cosa li permet resoldre problemes complexos amb múltiples recursos.

Per tant, les diferències entre una persona superdotada i una que no ho és són quantitatives (nivell d'intel·ligència) i qualitatives (com s'usa aquesta intel·ligència per resoldre problemes). Segons la guia del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, entre un 4% i un 6% de la població escolar posseeix Altes Capacitats Intel·lectuals, un nom que engloba, com es tractarà més endavant, la superdotació i el talent. Actualment es troben diagnosticats més homes que dones superdotades, però el percentatge de nens superdotats és igual al de les nenes, malgrat que aquestes solen passar desapercebudes per certes característiques que es tractaran en capítols posteriors.

Aclariments

Abans de passar a tractar el concepte de superdotació, és important fer uns aclariments de lèxic, ja que no és el mateix superdotat, talentós o precoç, i aquests termes solen confondre's i utilitzar-se de manera incorrecta.

- A diferència del superdotat, la persona **talentosa** és aquella que mostra una elevada aptitud en un o diversos àmbits de la intel·ligència humana (per exemple, verbal, artístic o espacial), mentre que la resta d'àmbits presenten nivells que considerariem dins de la mitjana o fins i tot per sota. Dins d'aquest fenomen hem de diferenciar entre els **talents simples** (només destaquen en un dels àmbits de la intel·ligència) i els **talents complexos**, constituïts per la combinació de diverses aptituds. Són exemples d'aquest tipus de talent el talent artístic (gestió perceptiva,

aptitud espacial i creativitat) i el talent acadèmic (aptitud verbal, aptitud lògica i gestió de memòria). El talent i la superdotació són dos perfils que s'engloben sota el terme d'**Altes Capacitats Intel·lectuals**.

La Taula 1, extreta del protocol d'identificació i intervenció educativa de l'Alumnat Excepcionalment Dotat Intel·lectualment de la Generalitat de Catalunya (1999) mostra els percentils que han d'assolir els individus en les diferents àrees que avaluen els tests d'intel·ligència per ser considerats superdotats o talentosos (un percentil de 80, per exemple, indica que l'individu té un nivell o capacitat més alta en aquella àrea que el 80% de la població del seu mateix grup d'edat).

	<i>Creativitat</i>	<i>Raonament lògic</i>	<i>Gestió perceptual</i>	<i>Gestió de memòria</i>	<i>Raonament verbal</i>	<i>Raonament matemàtic</i>	<i>Aptitud espacial</i>
<i>Superdotat</i>	80	80	80	80	80	80	80
<i>Talent acadèmic</i>		85		85	85		
<i>Talent artístic</i>	85		85				85
<i>Talent matemàtic</i>						95	
<i>Talent verbal</i>					95		
<i>Talent lògic</i>		95					
<i>Talent creatiu</i>	95						

Taula 1: percentils mínims que ha d'assolir la persona avaluada en els tests d'intel·ligència en les diferents camps avaluats per ser considerada superdotada o talentosa. Font: CASTELLÓ I TARRIDA, Antoni. (1999). Alumnat excepcionalment dotat intel·lectualment. Documents d'Educació Especial 15. Generalitat de Catalunya: Servei de difusió i publicacions.

- La **precocitat intel·lectual** és un fenomen evolutiu, a diferència de la superdotació i el talent, que són fenòmens cognitius estables. El nen purament precoç es caracteritza, doncs, com un nen que ha presentat diferències en el ritme de desenvolupament de les seves capacitats intel·lectuals i que per tant assoleix abans els recursos intel·lectuals bàsics comparat amb altres nens de la seva edat, però al final del seu desenvolupament les seves capacitats intel·lectuals es troben dins de la mitjana. Per una altra banda, una persona superdotada o talentosa pot presentar precocitat o no, però al final del seu desenvolupament les seves capacitats intel·lectuals són majors respecte al grup de la seva mateixa edat.
- Per finalitzar, aclarir que els conceptes de geni i prodigi no són equivalents a superdotació. Un **geni** és aquella persona extremadament capaç en el seu camp i que a través d'una producció aporta quelcom realment innovador per a la societat, com seria el cas d'Albert Einstein. Per una altra banda, un **prodigi** seria aquell nen

o nena que és capaç de fer quelcom sorprenent a una edat prematura, com seria el cas de Mozart.

Els models de la intel·ligència que tracten la superdotació

Models psicomètrics de la primera meitat del segle XX: el model monolític.

És la intel·ligència un factor únic i indivisible, o pel contrari se'n poden diferenciar diversos àmbits? Aquesta és la pregunta en la resposta de la qual difereixen els tres models psicomètrics de la primera meitat del segle XX. Reben el nom de model factorial, jeràrquic i monolític, malgrat que en aquest apartat només es tractarà amb profunditat aquest últim, a causa del valor que té per a la comprensió del concepte de QI.

El model factorial, a diferència del monolític, afirma que la intel·ligència està composta per diversos àmbits diferenciats. Per una altra banda, els models jeràrquics difereixen dels factorials per la valoració desigual que donen a cadascun dels factors, que estableixen en ordre de major a menor importància.

El model monolític es basa principalment en el concepte d'edat mental, creat per Binet (1905) en la seva busca d'un instrument capaç de diferenciar la població escolar normal dels menys dotats. El valor de l'edat mental era obtingut a partir d'un test d'intel·ligència, i es dividia entre l'edat cronològica de l'individu, multiplicant el resultat per 100. Així va aparèixer el famós concepte de Coeficient Intel·lectual o QI, que s'explicarà amb més profunditat més endavant. Segons aquest enfocament, doncs, el superdotat seria aquell que demostrés una edat mental superior a la seva edat cronològica, i que per tant presentés un nivell d'intel·ligència major al dels individus de la seva mateixa edat.

En aquest model van aportar molt els estudis de Terman (1925), en els quals va fer un seguiment d'alumnes amb alt QI amb l'objectiu d'analitzar les seves característiques i l'evolució de la seva vida professional. En el model monolític es relacionava estretament la superdotació intel·lectual amb l'alt rendiment acadèmic, i no es tenia en compte la creativitat, ja que a principis del segle XX propostes sobre el pensament divergent com la formulada per Guilford (1967) no es consideraven importants per entendre el funcionament de la ment. És més, és possible que en els estudis de Terman la creativitat fos penalitzada, ja que es va demanar als professors una preselecció dels alumnes que considerava més dotats per aplicar-los el test, i és possible que els alumnes més creatius fossin exclosos d'aquesta selecció, ja que no tindrien els millors expedients acadèmics.

A mesura que avançava el segle XX, però, van aparèixer propostes dels models factorials (com Gardner) i propostes que afirmaven que la superdotació no es definia només per la intel·ligència o pel QI, sinó que s'havien de tenir en compte una sèrie de factors no intel·lectius.

A continuació, s'exposen els principals models de la intel·ligència i la superdotació factorial i que van incorporar variables com la creativitat i la motivació en la seva definició de la persona superdotada.

Model dels tres anells i del triple enriquiment de Renzulli

El model de Renzulli (1977) és un dels models més desenvolupats en la pràctica escolar, i un dels més coneguts a Espanya. En aquest model, s'entén la superdotació com el resultat de combinar tres factors interdependents:

- **Capacitat intel·lectual superior a la mitjana:** fa uns anys es considerava com a punt de tall un percentil de 75 o superior en els tests (és a dir, que l'individu realitzés el test millor que el 75% o més de la població del seu mateix grup d'edat), però actualment s'ha augmentat fins a un percentil 80.
- **Creativitat:** suposa originalitat de pensament, capacitat per crear noves idees, per anar més enllà d'allò convencional, obertura a noves experiències, a solucions diferents per a problemes tradicionals... s'entén que la millor manera per avaluar-la és a partir de les produccions de l'individu.
- **Motivació i compromís amb la tasca:** entesa com la disposició activa, perseverança, treball dur, confiança en un mateix i il·lusió per la tasca. En aquest últim factor és on entra la tasca d'enriquiment curricular que dóna el nom al model de Renzulli: davant un alumne que mostra alta capacitat i creativitat, s'ha de treballar per mantenir la seva motivació alta amb la col·laboració de l'escola, la família i l'alumne mateix, ja que un ambient inadequat pot causar la pèrdua de l'interès de l'alumne en la tasca que ha de realitzar. Si no es tingués en compte que la motivació és un factor que s'ha de treballar, molts individus amb superdotació que presenten mal rendiment, i per tant baixa motivació, quedarien exclosos de la definició que Renzulli proposa per al superdotat, tal com va criticar Gagné (1991), sobre qui es tractarà més endavant en aquest capítol.

Fig. 1: esquema que mostra l'esquema del triple anell de Renzulli. Imatge extreta d'Internet

Model de les intel·ligències múltiples de Gardner

Gardner (1983) va establir tres principis sobre la naturalesa de la intel·ligència:

1. La intel·ligència no és una dimensió unitària, sinó que l'aptitud cognitiva consisteix en un conjunt de capacitats, talents, aptituds mentals a les quals Gardner anomena intel·ligències.
2. Aquestes intel·ligències són independents les unes de les altres, és a dir, que la puntuació o el nivell en una d'elles no afecta la resta.
3. Aquestes intel·ligències interactuen.

En el seu model, Gardner va identificar 7 tipus d'intel·ligències, a les quals després n'afegiria una més l'any 1995.

- Lingüística: lectura, expressió oral i escrita.
- Lògica-matemàtica: càlcul, raonament, lògica.
- Visual-espacial: observació i imaginació d'objectes des de diferents perspectives.
- Musical: producció de peces musicals.
- Físico-cinestèsica: coordinació de moviments.
- Interpersonal: coneixement dels altres.
- Intrapersonal: coneixement d'un mateix.
- Naturalista: sensibilitat cap al món natural i cap a la classificació d'éssers vius.

Per tant, en el seu model Gardner refuta el concepte de QI que proposaven els models monolítics, ja que sosté que aquest valor només avalua certs tipus d'intel·ligència, normalment la lingüística i la lògica-matemàtica, mentre que la resta són ignorades, per la qual cosa aquests tipus de tests fallen en identificar persones amb talents artístics o físics.

Perspectiva cognitiva de la superdotació o la teoria pentagonal de Sternberg

Les teories cognitives s'interessen pels processos i resultats de la conducta intel·ligent. Dins d'aquestes teories, la més coneguda és la perspectiva cognitiva de Sternberg. Prèviament a la teoria pentagonal, Sternberg va desenvolupar diverses subteories, entre les quals la teoria triàrica de la intel·ligència i la superdotació. L'any 1993, però, Sternberg va afirmar que per considerar a una persona superdotada aquesta havia de complir 5 criteris:

- **Criteri d'excel·lència:** l'individu destaca clarament respecte als seus iguals en una o diverses dimensions considerades valuoses.
- **Criteri de raresa:** l'individu posseeix un nivell excepcional i rar comparat amb els seus companys.
- **Criteri de productivitat:** segons aquest criteri, un QI de 130 o superior no seria condició suficient per considerar a algú superdotat, sinó que el seu talent superior ha de conduir a la productivitat real.

- **Criteri de demostrabilitat:** la dimensió o dimensions que determinen que un individu és superdotat han de ser demostrables amb proves vàlides i fiables.
- **Criteri de valor:** allò en el qual la persona destaca ha de ser un bé per a ella mateixa i per a la societat.

Teoria de la superdotació i el talent de Gagné

Gagné (1991) distingeix en la seva teoria entre superdotació i talent, tal com s'ha vist en l'apartat d'Aclariments. El terme **superdotació**, segons Gagné, indica la possessió i l'ús d'habilitats naturals, per sobre de la població normal, expressades de forma espontània i sense entrenament previ; és el desenvolupament natural, mitjançant processos madurats, de les aptituds fins a arribar a nivells per sobre de la mitjana. Per una altra banda, el mot **talent** indica el domini de coneixements o habilitats sistemàticament desenvolupats per sobre de la població normal; és el resultat d'un entrenament o aprenentatge, que situen les habilitats d'un camp específic per sobre de la mitjana.

Gagné classifica aquestes habilitats o aptituds en quatre grans grups: les aptituds intel·lectuals, les aptituds creatives, les aptituds socioafectives i les aptituds sensoriomotrius. El més interessant de la seva teoria és que considera que, per desenvolupar aquestes aptituds naturals són molt importants els **catalitzadors**, els factors que potencien o inhibeixen la capacitat d'aprenentatge. Gagné diferencia dos tipus de catalitzadors: per una banda, els propis o **intrapersonals** (la motivació, l'actitud, l'interès, l'autoconfiança, la perseverança) i per una altra els externs o **ambientals** (les persones del nostre entorn, les experiències viscudes, l'entorn on un ha crescut...).

Per tant, la intel·ligència i la capacitat d'aprendre depèn tant de factors externs (entorn) com interns (predisposició genètica). Les aptituds són, doncs, característiques personals innates i hereditàries, mentre que els talents són el resultat d'un entrenament o aprenentatge específic on es desenvolupen aquestes aptituds. Per tant, per desenvolupar el talent és condició necessària però no suficient l'aptitud, ja que els catalitzadors juguen un paper molt important.

La creativitat relacionada a la superdotació

Tal com s'ha assenyalat en la definició general de superdotació, l'alta creativitat és una de les característiques bàsiques de les persones superdotades. A partir de la segona meitat del segle XX alguns autors experts comencen a incloure l'alt potencial creatiu en les seves definicions sobre la superdotació, com són Guilford (1967) o Renzulli (1977), mencionat anteriorment.

Aquest pensament creatiu característic de les persones amb superdotació té diverses manifestacions:

- *Originalitat:* habilitat per generar idees innovadores davant determinades tasques o situacions, que aporten alguna cosa més que els seus precedents.
- *Fluïdesa:* davant d'una tasca, les persones superdotades són capaces de generar no només una, sinó un gran nombre de respostes i solucions.

- *Flexibilitat*: la seva creativitat fa possible que puguin enfocar un problema des de diferents punts de vista, estudiant tots els factors i les variables que es presenten.
- *Pensament independent*: davant dels problemes busquen la solució més lògica, malgrat aquesta no sigui la més convencional o popular per a la resta.
- *Pensament integrador*: tenen en compte el resultat final, és a dir, que mentre treballen en una part del problema, no perden mai de vista el conjunt.

En conclusió, la superdotació va més enllà del QI. Són necessaris altres criteris com els que s'han explicat al llarg d'aquest capítol (creativitat, motivació, etc) per descriure amb precisió el perfil de la persona superdotada i, per tant, per actuar eficaçment una vegada confirmat el diagnòstic.

Diagnosi de les Altes Capacitats Intel·lectuals

Les proves de QI i la seva polèmica

La psicometria

La psicometria es defineix com una disciplina la tasca de la qual és la mesura o quantificació de diverses variables psicològiques¹. La psicometria s'ha utilitzat, per tant, per idear i dur a la pràctica tests d'intel·ligència amb l'objectiu de diagnosticar a una persona amb superdotació. Els tests més coneguts en la cultura popular són aquells que ofereixen un nombre amb el qual es quantifica la intel·ligència d'una persona, el famós Quocient Intel·lectual o QI.

Hi ha diversos mètodes per diagnosticar a una persona amb superdotació intel·lectual: els tests d'intel·ligència i aptituds, els tests de creativitat i els tests de rendiment, entre altres. En aquest capítol s'explicarà en què consisteix cadascun d'aquests tests, i a més a més s'aclarirà el concepte de QI, que és significatiu, però no determinant, per a diagnosticar a una persona amb superdotació.

El QI: un intent de mesurar la intel·ligència

El QI és la puntuació obtinguda que estima la intel·ligència general d'una persona. S'obté en alguns tests estandarditzats dissenyats per valorar la intel·ligència. Històricament, el QI es descrivia com l'edat mental d'una persona, i s'obtenia dividint l'edat mental de l'individu (que es coneix a partir del test) entre la seva edat cronològica i multiplicant el resultat per 100. També es tenen en compte les desviacions típiques, de 15 punts amunt o avall, i per això es considera que la majoria de la població puntua entre 85 i 115. Actualment, es considera superdotat a aquell que puntua per sobre de dues o més desviacions típiques (QI=130).

El terme "quocient intel·lectual" va sorgir a principis del segle XX, amb l'objectiu de donar nom al nou mètode desenvolupat per Alfred Binet i Théodore Simon per mesurar la intel·ligència en nens. Més tard, el psicòleg Lewis Terman va revisar el test i es va canviar el nom a **Escala d'Intel·ligència Stanford-Binet**, que va ser la prova més popular als Estats Units durant dècades.

A part d'aquesta escala, n'existeixen dues més de principals, l'**escala de Cattell** i l'**escala de Weschler**. La puntuació obtinguda en una de les escales no és equivalent a les altres, i per això no es pot entendre el QI ni diagnosticar a algú amb superdotació sense conèixer l'escala amb la qual ha estat avaluat. Per exemple, una persona pot obtenir un 148 en l'escala de Weschler, però aquesta puntuació equivaldrà a un 177 en l'escala de Cattell i a un 151 en l'escala de Stanford-Binet².

---

¹ Extret de la pàgina web d'UNED (Universidad Nacional de Educación a Distancia). Disponible des d'Internet a:
http://portal.uned.es/portal/page?_pageid=93,55557799&_dad=portal&_schema=PORTAL&idAsignatura=62012060

² Font: www.conaltascapacidades.com

La controvèrsia del QI

Malgrat ser el QI àmpliament utilitzat durant tot el segle XX i el XXI, existeixen crítiques contra aquest mètode d'avaluar la intel·ligència. Una de les preguntes que el QI genera és si és capaç de mesurar la intel·ligència humana en totes les seves manifestacions, o si la puntuació representa només certs àmbits de la intel·ligència que al segle XX es consideraven els més significatius, com l'habilitat matemàtica o la memòria.

A més a més, hi ha que van més enllà i acusen als tests de QI de "racisme científic", com el paleontòleg Stephen Jay Gould, que s'oposa a aquest mètode en el seu llibre *The Mismeasure of Man* (1996). Aquesta acusació deriva del fet que és possible que els tests tinguin influències culturals i que el nivell educatiu influeixi en la puntuació de QI, i que per aquest motiu les persones blanques, que en general estaven millor posicionades en l'escala social, puntuessin millor que les persones negres, que durant molt de temps van ser discriminades i van tenir menys accés al sistema educatiu de qualitat.

A part d'això, existeix en el concepte de QI un efecte conegut com l'Efecte Flynn, descrit parcialment en el llibre *Enlightenment Now*, de Steven Pinker, i que va ser descobert pel filòsof James Flynn el 1984. L'Efecte Flynn consisteix en que les puntuacions de QI de la població mundial estan augmentant a un ritme de 3 punts per dècada. Els detractors del mètode del QI atribueixen aquest fenomen al mal disseny dels tests o al concepte de QI en si mateix, que no seria correcte. Per una altra banda, també existeixen hipòtesis que argumenten que la causa d'aquest efecte és el progrés, que garanteix una millor nutrició i higiene, factors que deriven en una millor salut. Entre altres explicacions, es troben un ambient més estimulants o fins i tot la reducció dels matrimonis entre parents propers.

Els tests d'intel·ligència

Per diagnosticar a algú amb Altes Capacitats Intel·lectuals, normalment és pren en consideració la seva puntuació en un test d'intel·ligència. Actualment existeixen molts tests amb més o menys fiabilitat i que ofereixen diversos tipus de resultats. Atès que l'objectiu d'aquest treball no és aprofundir en tots els tipus de tests que hi ha, en aquest apartat s'explicaran els dos tests als quals em vaig sotmetre per obtenir el meu diagnòstic.

Escala d'Intel·ligència Weschler per a nens- IV (WISC-IV)

A part de la coneguda escala d'intel·ligència Stanford-Binet, desenvolupada a principis del segle XX, existeixen altres escales, com la de Weschler, que també ofereixen un QI a partir d'un test. Aquest consisteix en diverses proves que avaluen quatre àrees de la intel·ligència:

- **Comprensió verbal:** mesura la formació de conceptes, la capacitat de raonament verbal i el coneixement de l'entorn individual.
- **Raonament perceptiu:** mesura el raonament fluid i perceptiu, el processament espacial, l'atenció als detalls i la integració visió-motora.

- **Memòria de treball:** mesura de la capacitat de memòria de treball, capacitat que està relacionada amb la facultat de retenir temporalment en la memòria certa informació, treballar amb ella i generar un resultat. Aquesta memòria implica atenció, concentració, control mental i raonament.
- **Velocitat de processament:** mesura la capacitat de l'individu per explorar, ordenar i discriminar informació visual simple de forma ràpida i eficaç.

L'Escala d'Intel·ligència de Weschler-IV, tant la seva versió per adults (que consta de més subtests) com la versió per nens, ofereix quatre QI parcials, un per a cadascun dels àmbits anteriors, i un QI total. Aquests QI es classifiquen en quatre nivells: molt baix, baix, mig, alt i molt alt.

Bateria d'aptituds diferencials i generals (BADyG-M)

A banda de les escales d'intel·ligència com la de Weschler, en un informe de diagnosi també se sol incorporar un altre test. En el meu cas, vaig realitzar la Bateria d'aptituds diferencials i generals (BADyG-M), que avalua la Intel·ligència General entesa com la capacitat general per establir relacions entre conceptes, i també avalua les diferents aptituds que formen la intel·ligència. Ofereix dues puntuacions generals en forma de percentil: la d'**Intel·ligència General** i la de **Raonament Lògic**, que s'obtenen a partir de 6 puntuacions parcials:

- **Relacions Analògiques:** avalua l'aptitud per establir relacions analògiques, és a dir, per relacionar dos conceptes a partir de les seves semblances. També avalua la comprensió d'aquests conceptes.
- **Sèries Numèriques:** mesura la rapidesa i la seguretat a l'hora d'esbrinar la lògica interna de seqüències numèriques.
- **Matrius Lògiques:** avalua l'aptitud per relacionar figures geomètriques en sèries i analogies.
- **Completar Oracions:** avalua la comprensió de conceptes en el context d'una oració.
- **Problemes numèrics:** avalua la comprensió de diversos problemes numèrics.
- **Encaixar figures:** avalua l'habilitat per encaixar figures que cal girar mentalment, per tal d'adequar la seva posició, grandària, forma i distància a una superfície.

Els tests de creativitat

Com s'ha explicat al capítol anterior, la creativitat és un factor important a considerar a l'hora de diagnosticar a una persona amb superdotació intel·lectual, i és per això que en les proves també se solen incloure tests que intenten mesurar aquesta facultat. Malgrat tot, aquests tests presenten més dificultats de validació que els tests d'aptituds i de rendiment, ja que la seva validesa i precisió estan poc estudiades. Encara així, en un diagnòstic no es poden deixar aquests tests de banda, ja que la creativitat és una eina molt important per a la realització de la persona superdotada.

En el llibre *La educación de los más capaces*, de Carmen Jiménez Fernández, es presenten tres exemples de tests de creativitat que se solen aplicar a les proves per a un diagnòstic:

- Test de Wallch i Kangan
- Test de Getzels i Jackson
- Test de pensament creatiu de Torrance

En el meu cas, se'm va aplicar la Prova d'Imaginació Creativa per a joves (PIC-J). Aquesta prova avalua diversos factors de la creativitat (Fluïdesa, Flexibilitat, Originalitat, Elaboració, Títol i Detalls especials) tant en la seva vessant gràfica com en les seves vessants narrativa o verbal. Per facilitar l'avaluació dels més petits, la prova es presenta en forma de joc: en la vessant gràfica, per exemple, es demana al nen o nena que acabi un dibuix a partir d'unes línies, i que després li posi un títol original.

Aquest test proporciona una puntuació de cadascun dels factors anteriors, i a més a més ofereix una puntuació de Creativitat Gràfica, una altra de Creativitat Narrativa i una de Creativitat General. Totes aquestes puntuacions es presenten en forma de percentil.

Els tests de rendiment

Una alta intel·ligència sol anar acompanyada d'una alta motivació, que deriva en un alt rendiment, el factor que aquest tercer tipus de test es dedica a avaluar. Aquestes proves consisteixen en tests normalitzats destinats a avaluar el coneixement dels alumnes en àrees fonamentals del currículum escolar. Al ser proves estandarditzades, presenten una major objectivitat i són bons indicadors d'altres capacitats en alumnes amb alta intel·ligència i alt rendiment. Malgrat tot, tal com va exposar Renzulli en la seva teoria dels tres anells i l'enriquiment, existeixen alumnes amb alta intel·ligència i baix rendiment, als quals se'ls ha de potenciar la motivació. Aquests alumnes brillants, precisament pel seu baix rendiment, no són detectats per aquest tipus de proves.

Hi ha altres indicadors de rendiment a part dels tests que els psicòlegs també consideren, com la participació en certàmens i concursos. Aquesta participació està lligada a una alta motivació, que com s'ha explicat en el capítol anterior està relacionada amb una alta capacitat intel·lectual. Encara així, pel mateix motiu que els tests de rendiment estandarditzats, aquests indicadors també fracassarien en detectar alumnes amb alta intel·ligència però baixa motivació i per tant baix rendiment.

Tal com s'ha explicat al llarg d'aquest capítol, l'intent de mesurar la intel·ligència va iniciar-se amb el concepte de QI i durant l'últim segle la concepció d'aquesta i de la superdotació ha anat evolucionant. Actualment, a part del QI, es contempen factors com la creativitat i la motivació a l'hora de diagnosticar a una persona amb superdotació.

Tot i això, com s'explicarà en els capítols següents, les persones superdotades tenen altres característiques que són difícils d'avaluar en un test i que podrien influir en la seva capacitat per ser feliços.

Característiques dels superdotats i les superdotades: més enllà de la intel·ligència

En el llibre *Los superdotados. La realidad de una diferencia*, es classifiquen les característiques de les persones superdotades en intel·lectuals, de personalitat i de creativitat, i s'elabora una llista de trets que s'exposa en aquest capítol. Tot i això, cal tenir en compte que, malgrat ser els superdotats i superdotades un col·lectiu amb característiques comunes, cada individu és únic i té uns trets individuals que el diferencien de la resta.

També cal ressaltar que durant molt de temps han existit diversos mites i estereotips sobre aquest tipus de persones, que es tractaran en el pròxim capítol, juntament amb la problemàtica que pot suposar ser superdotat.

Característiques intel·lectuals

Tal com s'ha explicat en el primer capítol, on es diferencia la superdotació del talent, la primera es caracteritza per un alt potencial en totes les àrees de la intel·ligència, i per tant les persones amb superdotació presenten:

- **Alta capacitat de raonament verbal:** l'individu presenta un vocabulari molt ric i és capaç de construir discursos molt elaborats que li permeten expressar les seves idees amb gran precisió. Disposa d'una alta comprensió verbal i d'una habilitat per establir relacions entre conceptes.
- **Alta capacitat memorística:** poden memoritzar ràpidament i sense gaire esforç, sobretot si el tema que tracten és del seu interès.
- **Alta capacitat de raonament matemàtic:** posseeixen un bon domini dels conceptes i símbols numèrics, i accedeixen als conceptes de nombre i operació matemàtica (suma, resta, multiplicació i divisió) més aviat que la resta de companys.
- **Alta capacitat de raonament lògic:** presenten una gran agilitat mental per resoldre qüestions lògiques i per realitzar processos deductius i inductius.
- **Alta capacitat perceptiva i espacial:** tenen facilitat per manipular simbòlicament figures en l'espai, i per reconèixer relacions de mida, distància, posició i forma.

A part de destacar en els diversos àmbits en els quals es divideix la intel·ligència en els tests, la superdotació intel·lectual també implica:

- **Alta capacitat de comprensió i generalització:** són capaços d'establir relacions més enllà dels fets observats per connectar àrees del coneixement que aparentment no semblaven relacionades, per la qual cosa poden profunditzar molt en un tema.
- **Alta capacitat de concentració:** són capaços de passar hores concentrats en un tema que els interessa, perdent la noció del temps. Malgrat això, en molts casos aquesta capacitat de concentrar-se disminueix dràsticament si el tema que tracten els avorreix.

- **Alta curiositat intel·lectual:** mostren un gran interès per conèixer les respostes a preguntes que no semblen pròpies de la seva edat.

En conclusió, els superdotats són persones que destaquen en tots els àmbits de la intel·ligència, i que a més a més presenten alts nivells de concentració i de curiositat.

Característiques de personalitat

A part de les característiques intel·lectuals que les defineixen, les persones amb superdotació també presenten uns trets de personalitat que solen donar-se més en aquest col·lectiu amb més freqüència i intensitat que en persones no superdotades de la seva mateixa edat. Aquests trets són els que, en aquest Treball de Recerca, es consideren susceptibles d'influir en la felicitat de la persona. Aquestes característiques són:

- **Sentit ètic i moral molt desenvolupat:** les persones amb superdotació solen estar preocupades pels conceptes del bé i el mal, del que és correcte i incorrecte i de la justícia i la injustícia. És per això que són molt sensibles a problemes socials i situacions d'injustícia com la fam i la guerra, amb els quals poden arribar a patir molt.
- **Inconformisme:** les persones superdotades no solen quedar-se satisfetes amb les explicacions convencionals, sinó que busquen respostes que els semblin realment convincents a les seves preguntes. Busquen la causa de tot, i tenen tendència a ser crítics amb el seu entorn.
- **Gran perfeccionisme:** en realitzar una tasca, sobretot si pertany al seu camp d'interès, les persones superdotades es marquen objectius molt exigents als quals difícilment podran arribar sense ajuda. Aquest tret pot ser font de nombroses frustracions i estrès.
- **Capacitat de lideratge:** moltes persones amb superdotació són capaces d'influir en els seus companys i són respectades a classe. Poden tenir un lideratge intel·lectual (els companys de classe els busquen per resoldre problemes acadèmics) o d'altres tipus: per exemple, a causa del seu potencial creatiu, inventen nous jocs amb els quals els seus amics gaudeixen. També influeix en aquest tret la seva alta capacitat d'expressar-se verbalment i de comunicar-se de manera clara i entenedora.
- **Autoconeixement molt desenvolupat:** comprenen els seus propis processos intel·lectuals i per tant són molt conscients dels seus límits i les seves fortaleses.
- **Sensibilitat elevada:** a part del sentit moral, també presenten una forta sensibilitat davant les crítiques a la seva forma de pensar i actuar. A més a més, també són més sensibles a les emocions dels que els envolten.
- **Perseverança:** si la tasca els resulta interessant, les persones amb superdotació poden ser molt persistents i no desanimar-se davant les dificultats que els sorgeixin. Normalment, aquest tipus de persones s'interessa per tasques que suposen un alt grau de dificultat i un repte.
- **Sensació de sentir-se diferent:** justament per la seva alta capacitat intel·lectual i creativa, la persona superdotada pot sentir que no pot compartir les seves

experiències amb altres individus de la seva edat, que tenen vivències i interessos diferents dels seus.

- **Bon concepte de si mateixos:** generalment, les persones superdotades estan satisfetes de si mateixes i de posseir una intel·ligència superior a la resta. Sobretot, valoren de manera molt positiva la seva capacitat d'aprendre més ràpidament i amb major profunditat.
- **Enginy i imaginació:** solen trobar respostes originals i imaginatives als problemes als quals s'han d'enfrontar i a les situacions complicades, i són capaços d'adoptar noves perspectives per resoldre conflictes habituals.

Pel que fa a les seves relacions socials, sembla que els nens i nenes amb superdotació intel·lectual prefereixen relacionar-se amb nens més grans o fins i tot amb adults. També poden relacionar-se amb nens més petits, però llavors adopten el rol d'adult, protegint-los i ensenyant-los nous aprenentatges.

A més a més, les persones superdotades prefereixen el **treball individual davant del treball en grup**, ja que són molt independents. Aquest tret s'accentua encara més si no poden adoptar el rol de líder al seu grup de treball.

Característiques de creativitat

A més a més, la superdotació també implica una alta creativitat, que es manifesta en les característiques (originalitat, fluïdesa, flexibilitat, pensament independent i pensament integrador) que s'han explicat en l'apartat dedicat al potencial creatiu al primer capítol.

Característiques de la superdotació amb perspectiva de gènere

Tal com es va mencionar en el primer capítol, actualment hi ha més homes que dones diagnosticats amb superdotació intel·lectual, i que això és degut al fet que les dones superdotades solen passar més desapercebudes que els homes.

En bastants casos, un nen és diagnosticat com a superdotat després que el seu comportament i rendiment a l'escola hagi preocupat suficientment als pares com per dur-lo a un psicòleg. Això és degut al fet que, en general, els nens superdotats que s'avorreixen a classe reaccionen perdent l'interès en l'escola, i per tant el seu rendiment disminueix. A més a més, poden arribar a ser problemàtics i interrompre el ritme de la classe, per la qual cosa criden l'atenció dels professors.

Per una altra banda, les nenes superdotades, malgrat avorrir-se a classe, no reaccionen amb aquesta classe de comportament, sinó que segueixen mantenint un bon nivell acadèmic i una bona conducta. És per això que és més probable que no captin l'atenció dels seus mestres i que siguin considerades com "nenes molt treballadores".

Aquesta diferència entre superdotats i superdotades s'accentua a l'adolescència, segons el llibre *Los superdotados. La realidad de una diferencia*, etapa on la noia tem destacar

acadèmicament i per tant es manté en la mitjana de la classe. A més a més, quan aquestes dones arriben a la vida adulta es veuen obligades a conciliar la seva vida professional amb obligacions familiars que els seus companys no han d'assumir, i per això es donen casos on la dona superdotada escull un camí professional per sota de les seves capacitats, però més compatible amb la vida familiar. Luz Pérez, professora de la Universitat Complutense de Madrid, explica en un dels seus articles el diferent tracte que reben homes i dones superdotades, i com això afecta a la seva vida professional i a la seva autoestima³.

En conclusió, el grup de les persones amb superdotació es caracteritzen no només per uns trets intel·lectuals i de creativitat determinats, sinó també per unes característiques de personalitat que podrien impedir a aquest col·lectiu excepcional ser feliç en un món adaptat a les necessitats del grup mitjà.

---

³ PÉREZ, Luz F. (2002), "Mujeres superdotadas y sociedad: del "burka" al síndrome de abeja reina". *Faisca: revista de altas capacidades*, 35-55.

Problemes, mites i estereotips associats a la superdotació intel·lectual

Malgrat que existeixen molts mites i estereotips envoltant la superdotació intel·lectual, que en aquest capítol es tractaran i desmentiran, cal ressaltar que ser superdotat o superdotada no és una condició que automàticament comporta problemes, però que tampoc protegeix als implicats de tenir conflictes i de passar per dificultats.

Problemes associats a la superdotació

Segons Terrassier (1989;1992)

El psicòleg Jean-Charles Terrassier, un dels autors que més ha profunditzat en el tema de la disincronia, va afirmar que hi havia dos problemes principals que podien sorgir en una persona superdotada: **la disincronia evolutiva i l'efecte Pigmalíó negatiu.**

La disincronia

La disincronia és una de les característiques de la persona superdotada, que es dona durant les primeres fases de la vida, i no ha de ser necessàriament un problema; això dependrà principalment de la personalitat de l'individu i de l'ambient en el qual es desenvolupi. La disincronia consisteix en el desenvolupament desigual entre la capacitat intel·lectual (que evoluciona molt ràpidament) i altres àrees de la conducta, que evolucionen de manera normal. Les conseqüències d'aquest fenomen són problemes per identificar als superdotats, repercussions negatives en l'aprenentatge i fins i tot trastorns en la persona que la pateix.

Terrassier va diferenciar dos tipus de disincronies: l'ínterna i l'externa:

- **Disincronia externa:** consisteix en la diferència entre el desenvolupament intel·lectual i la norma social adequada a la major part dels nens. Dins d'aquesta disincronia, existeixen dos tipus:
  - **Disincronia escolar-social:** apareix per la diferència entre la capacitat intel·lectual del nen i el currículum que ofereix l'escola. La persona superdotada ràpidament assoleix els continguts del currículum, per la qual cosa s'acaba avorrint a classe, fet que pot provocar una sèrie de problemes. Segons Terrassier, l'escola només beneficia als nens del grup mitjà, criatures el QI de les quals es troba entre el 100 i el 130, sense afavorir els nens que es troben en un nivell superior o inferior.
  - **Disincronia familiar:** apareix per la incapacitat de la família de satisfer les necessitats intel·lectuals i respondre a les preguntes de la persona

superdotada, i s'accentua sobretot si la família és de nivell cultural baix (si els pares no tenen estudis superiors, per exemple). Si no s'ajuda al desenvolupament intel·lectual de l'individu, aquest pot respondre de dues maneres: renunciant als seus interessos i motivacions o continuant amb el seu desenvolupament, cosa que pot generar sentiments de culpabilitat.

- **Disincronia interna:** consisteix en la diferència entre el desenvolupament intel·lectual de la persona i la resta d'àrees de la conducta. Pot ser de diversos tipus, el més ressaltat dels quals per a la tesi d'aquest treball és:
  - **Disincronia afectivo-intel·lectual:** gràcies a la seva capacitat intel·lectual i a la sensibilitat que els caracteritza, els nens i nenes superdotats poden captar situacions i informacions de tota classe, però no poden assimilar-les o entendre-les correctament, perquè encara no tenen la maduresa emocional per fer-ho. En altres paraules, disposen de la ment d'un adult, però tenen el cor d'un nen.

A part d'aquest tipus, també existeixen:

- **Disincronia intel·lectual i psicomotora:** aquesta disincronia afecta sobretot a la psicomotricitat fina. Es caracteritza per una capacitat intel·lectual per sobre del seu domini corporal, i en conseqüència, malgrat esforçar-se, poden tenir una lletra irregular.
- **Disincronia del llenguatge i del raonament:** en els primers anys de la vida, es tracta d'una capacitat de raonar superior a la seva capacitat de llenguatge, i per tant, el pensament del nen o nena és més ràpid del que després voldrà expressar amb paraules. És per això que entenen els conceptes perfectament, però després tenen dificultats per explicar-los.

L'efecte Pigmalión negatiu

L'efecte Pigmalión consisteix en el fet que les expectatives que els pares i professors tenen sobre la criatura superdotada influeixen en els seus resultats escolars. Per tant, l'efecte Pigmalión negatiu sorgeix quan en l'entorn més pròxim es nega l'alta capacitat intel·lectual de la persona. El professor esperarà que el seu alumne es comporti dins dels límits normals i per tant, de manera conscient o inconscient, el conduirà a aquests. L'efecte Pigmalión negatiu és perjudicial per a la persona superdotada, ja que li pot provocar un baix concepte de si mateixa, de fracassada, que li generarà gran frustració, ja que constantment estarà negant les seves autèntiques capacitats per adaptar-se a les expectatives d'aquells que l'envolten.

Segons Terrassier (1989) l'efecte Pigmalión negatiu podria evitar-se oferint un ambient tolerant, deixant expressar les diferències individuals respecte als altres i presentant un medi en el qual la persona superdotada pugui estar en contacte amb altres persones amb alta capacitat.

A part d'aquests dos problemes principals, en el llibre *Los superdotados. Más allá de una diferencia* es presenten quatre tipus de insatisfaccions que el jove superdotat o superdotada pot experimentar en edat escolar i que podrien ser font de infelicitat.

Insatisfacció escolar

Els superdotats aprenen i s'organitzen de manera diferent a la resta d'alumnes. Quan aquesta diferència és ignorada, sorgeixen conflictes entre el superdotat i l'escola. En molts casos, el problema és la pèrdua de motivació, causada per un ritme massa lent a l'escola o la repetició de temes que ja dominen.

A més a més, derivats d'aquesta desmotivació apareixen conductes problemàtiques que interrompen a la classe, tal com s'ha explicat en el capítol anterior sobre perspectiva de gènere. Això provoca que els professors etiquetin a l'alumne superdotat (generalment són els nens els que es comporten de manera disruptiva, mentre les nenes responen a la desmotivació de manera menys visible) com un alumne problemàtic, dificultant encara més la bona relació entre aquest i l'escola. També es pot arribar al cas en el que el professor titlli a l'alumne com "intel·ligent, però poc treballador".

Insatisfacció personal

Malgrat que gairebé el 90% dels nens superdotats ja manifesten la seva superioritat intel·lectual al voltant dels 3 anys i mig, el seu entorn els tracta segons la seva edat cronològica. El no reconeixement de les capacitats específiques de la persona superdotada pot arribar a causar a aquestes persones molt patiment i infelicitat, que poden derivar en problemes d'autoestima.

Els problemes d'autoestima sorgeixen quan el jove superdotat interpreta la seva intel·ligència superior com un tret negatiu que li agradaria eliminar, ja que no li ha comportat beneficis, sinó distanciament dels altres i sensació de ser diferent. A més a més, si les notes escolars són pobres a causa de la desmotivació explicada en l'apartat anterior, la persona superdotada pot sentir que, malgrat la seva intel·ligència, està fracassant com a alumne.

Insatisfacció social

S'entén com al conjunt de problemes d'adaptació al propi entorn social que a vegades pateixen les persones amb superdotació intel·lectual.

Aquesta dificultat de relacionar-se amb els nens i nenes de la seva edat ve donada perquè utilitzen un vocabulari més complex que la resta, i perquè els seus interessos i motivacions no coincideixen. A més a més, a causa del seu llenguatge elaborat poden fer la impressió de no adaptar-se a les necessitats del seu interlocutor, cosa que dificulta molt la comunicació.

A més a més, quan en el seu entorn es coneixen les seves capacitats excepcionals els altres tindran unes expectatives sobre la persona que dificultaran la seva integració social com un més del grup.

Insatisfacció familiar

Si la família no accepta adequadament que el seu fill o filla té superdotació intel·lectual, això pot causar diversos conflictes i patiment.

Per una banda, els pares poden pensar que no estaran a l'altura de satisfer les necessitats intel·lectuals del seu fill o filla. Un altre aspecte important és l'equilibri de poder entre pares i fills, que es veu alterat, ja que el nen o nena superdotat pot utilitzar la seva capacitat de percepció per manipular les decisions dels seus pares. En altres ocasions, els pares són molt crítics amb l'escola per no atendre les necessitats del seu fill, i contagien en aquest o aquesta l'avversió a l'escola.

Per una altra banda, també cal anar molt amb compte amb els germans i germanes no excepcionals. Nombrosos estudis mostren com aquests experimenten més patiment en àrees com l'ajust emocional, la competitivitat, l'autoestima i la cooperació.

Mites i estereotips associats a la superdotació

Malgrat els superdotats tenen unes característiques concretes i que no estan lliures de tenir problemes i patir conflictes, durant molt de temps la fascinació popular per la superdotació intel·lectual ha generat l'aparició de mites i estereotips que cal desmentir.

Segons el llibre mencionat anteriorment i el document de la Generalitat de Catalunya per a l'atenció a la diversitat (*Alumnat excepcionalment dotat intel·lectualment*) **NO** és cert que:

- **Els superdotats són sempre els que treuen les millors notes de la classe:** no necessàriament. En alguns casos, les persones superdotades s'acostumen des de petites a treure bones notes sense estudiar i no adquireixen a temps els hàbits que els seran útils quan la seva capacitat ja no és suficient per assimilar tot el contingut de classe. A més a més, el factor de la desmotivació pot afectar molt al rendiment escolar, ja que aquestes persones interioritzen que estudiar no val la pena. Normalment no són els superdotats els que destaquen per un rendiment acadèmic brillant, sinó els talents acadèmics, que tenen les capacitats superiors en els àmbits de gestió de memòria, raonament lògic i raonament verbal, àmbits que són els pilars del sistema educatiu actual.
- **Els superdotats no necessiten ajuda per a res relacionat amb els estudis:** és necessària una estimulació addicional per mantenir la seva motivació i que no s'avorreixin.
- **La superdotació intel·lectual és una condició envejable:** tenir una intel·ligència superior és un tret més de la persona, que no serveix per a res si no s'utilitza, desenvolupa i canalitza de manera adequada.
- **Els superdotats no saben que són diferents fins que algú els ho diu:** aquest és un dels temors dels pares quan se'ls diu que el seu fill o filla és superdotada, i tenen l'esperança que si el nen no ho sap mai no se sentirà diferent. Això és fals:

les persones superdotades, tal com s'ha explicat abans, se senten diferents de la resta des de ben petits. Segons la manera de fer de cada individu, interpretaran aquesta diferència com una qualitat o (en la majoria dels casos) com un defecte que cal corregir.

- **Els superdotats són persones estranyes, excèntriques i poden arribar a patir malalties mentals:** les persones superdotades, a causa de la seva alta creativitat, tenen pensaments originals i innovadors, per la qual cosa poden donar una imatge desconcertant. A part d'això, no hi ha cap prova que demostrï que entre les persones amb superdotació hi hagi més incidència de malalties mentals que entre la població normal.
- **Els superdotats són persones problemàtiques i amb dificultats de relació:** no necessàriament. En aquesta característica existeix molta variabilitat, i depèn de cada individu. Malgrat que a causa del seu llenguatge elaborat i els seus interessos diferents puguin tenir algunes limitacions a l'hora de relacionar-se, aquestes persones no tenen per què ser poc hàbils en el seu tracte social. A part d'això, és possible que la seva alta capacitat de percepció i sensibilitat els permeti empatitzar amb els altres i comprendre millor les seves necessitats.
- **Tenir un fill o filla superdotat o un alumne superdotat és sinònim de problemes:** la superdotació és una faceta més de la persona. Tractada adequadament no comporta cap problema, i genera molta satisfacció personal i social.
- **Si els superdotats reben una atenció escolar especial es convertiran en un grup elitista:** tenir en la ment les necessitats especials d'un col·lectiu és enriquidor per a la resta de la societat, ja que si aquestes habilitats especials se saben canalitzar i aprofitar suposaran un benefici per a la societat. És més, els joves amb superdotació han de rebre una atenció especial, ja que així està regulat en la Llei Orgànica de Qualitat en l'Educació (secció sobre alumnes amb necessitats especials).
- **Els superdotats solen ser maldestres, febles físicament i poc hàbils en activitats esportives:** l'aspecte o la capacitat física no es correlaciona amb les aptituds intel·lectuals. Encara així, és possible que la motivació cap a les activitats físiques hagi de ser estimulada per tal que la persona superdotada es desenvolupi d'una manera sana.

Què és la felicitat i com s'assoleix: un recorregut històric

Què és la felicitat? Introducció

Encara avui, la felicitat és un concepte difícil de definir per la seva subjectivitat. En la seva etimologia, la paraula té una connotació de "sort" o "destí favorable" en molts idiomes. Aquesta concepció de la felicitat va sorgir amb els filòsofs de l'Antiguitat, que tenien la creença que la felicitat o la infelicitat depenien principalment de la fortuna i la sort.

Actualment, els avenços científics han permès desenvolupar tècniques, com els electroencefalogrames, que detecten sensacions com el plaer o l'angoixa en el cervell, però amb aquests mètodes no és possible mesurar una sensació tan complexa i desconeguda com és la felicitat. En l'àmbit científic se sol parlar més de "benestar subjectiu", que es mesura amb enquestes de satisfacció de la pròpia vida, com la realitzada en el marc pràctic d'aquest treball.

En el llibre *Sobre la Felicidad: un viaje filosófico*, de Frédéric Lenoir, l'autor descriu la felicitat no com una emoció passatgera, sinó com un estat amb durada i intensitat. Aquest llibre, que s'ha pres com a referència per l'elaboració d'aquest capítol, fa un recorregut filosòfic del concepte de felicitat des dels pensadors clàssics com Aristòtil i Epicur fins als filòsofs moderns. A més a més, l'autor afirma que la felicitat es caracteritza per la necessitat de ser conscients del benestar que s'experimenta. Segons la seva definició sociològica i psicològica, Lenoir creu que el concepte de felicitat guia cap a una única pregunta: estem satisfets amb la vida que vivim? Aquesta serà la qüestió clau per mesurar la felicitat de superdotats i superdotades i comparar-la amb persones del grup mitjà.

En la història de la filosofia, la felicitat ha tingut diverses definicions: des de la felicitat basada en el plaer d'Aristòtil i Epicur, fins a la visió de felicitat com un moment de pau entre patiments de Freud i Kant. En aquest capítol s'explicaran totes aquestes visions de la felicitat, i els camins que ofereixen els seus autors per tenir una vida més feliç.

Per acabar, es dedicarà un apartat sobre la relació entre la lucidesa (o la intel·ligència) i la felicitat, i es reflexionarà sobre si és certa la frase de Gustave Flaubert (1821-1880): "Ser estúpido, egoísta y estar bien de salud, he aquí las tres condiciones que se requieren para ser feliz. Pero si os falta la primera, estáis perdidos".

Visió clàssica de la felicitat: Aristòtil i Epicur

Per als filòsofs grecs, una vida feliç és aquella que proporciona **plaer**, que és la satisfacció dels desigs. Aristòtil (384-322 aC) considera la felicitat com el bé suprem i l'objectiu últim de la humanitat, allò que guia la pròpia vida, i l'únic bé que es busca per si mateix.

Malgrat això, Aristòtil descriu als plaers com fugaços, insaciabls i moralment indefinits, per la qual cosa no poden ser la nostra única guia. Altres filòsofs clàssics, com Espeusip

(408- 339 aC), deixeble de Plató, condemnaren la cerca del plaer, i afirmaren que l'única manera d'evitar el patiment era fugint d'aquest.

Aristòtil refuta a filòsofs com Espeusip afirmant que aquesta condemna del plaer només és vàlida per als plaers sensorials (menjar, sexe...) però no per als plaers no corporals, com l'amor, l'amistat o el coneixement. Segons Aristòtil, la cerca de la felicitat és la cerca del plaer, i que són justament aquests plaers no corporals (els plaers de l'ànima, com els anomenava ell) els que més contribueixen a la felicitat. Tot i això, també afirma que no podem negar-nos completament els plaers sensorials, ja que el cos també té necessitats. Per tant, Aristòtil descriu **la felicitat com l'obtenció del màxim plaer amb la màxima raó.**

Seguint amb aquesta racionalització del plaer, Epicur (341-270 aC), que es diferencia d'Aristòtil per no creure en un principi diví en l'ésser humà, marca dues condicions necessàries per ser feliç: eliminar les pors inútils i satisfer només les nostres necessitats fonamentals.

En el primer punt, Epicur afirma que hi ha dues pors inútils que paralitzen l'ésser humà i li impedeixen ser feliç: la por als déus i la por a la mort. Creu que és necessari suprimir aquestes pors perquè ni els déus ni la mort són amenaces reals, sinó només un obstacle en el camí per arribar a la felicitat.

Per una altra banda, Epicur afirma que la infelicitat prové de la insatisfacció permanent dels nostres desigs. El filòsof distingeix tres tipus de desitjos:

- Desitjos naturals i necessaris: menjar, beure, vestir-se...
- Desitjos naturals i no necessaris: menjar refinat, bellesa, confort...
- Desitjos no naturals i no necessaris: poder, honors, grans luxes...

Segons Epicur, per ser feliç és suficient satisfer el primer tipus de desigs. És possible aspirar al segon tipus si un ho desitja, i és molt recomanable evitar el tercer tipus.

Per tant, la filosofia d'Epicur es caracteritza per la "sobrietat feliç", que consisteix a limitar-se a satisfer les necessitats bàsiques.

Actualment, l'adjectiu "epicuri" té el significat d'una vida basada en la cerca del màxim plaer sensorial i el defuig del patiment. Aquesta percepció té el seu origen en els adversaris d'Epicur, que van intentar desacreditar-lo difonent el rumor que la seva filosofia es basava en el gaudi i la luxúria descontrolada. Per contra, Epicur considerava que per ser feliç un ha de renunciar a alguns plaers i regular els que s'autoritzen amb pensament racional.

Per a Epicur, doncs, **la felicitat es descriu com ataràxia, un terme que fa referència a la quietud i la tranquil·litat de l'ànima.** Per ser feliços, doncs, és necessari eliminar les pors, satisfer només les nostres necessitats fonamentals i buscar la qualitat més que la quantitat en els nostres plaers, sent l'amistat el més important de tots.

Tant Aristòtil com Epicur, doncs, recomanen qualitat i equilibri en els plaers, i evitar els extrems (la cerca descontrolada del plaer o la seva absoluta negació).

Segons el filòsof Frédéric Lenoir, actualment diversos estudis confirmen aquest vincle entre plaer i felicitat, ja que aquelles experiències que procuren plaer produeixen un equilibri en les secrecions hormonals i els neurotransmissors, dels quals es parlarà més endavant, que semblen afavorir el nostre benestar subjectiu.

La felicitat inassolible de Sócrates, Jesús i Kant

Contrari a la creença d'Aristòtil de que la felicitat és el bé suprem i allò que guia a la humanitat, Kant (1724-1804) creu que la felicitat és derivada d'una moral. Considera que hi ha altres valors ètics, com la llibertat o la justícia, que s'han de situar per sobre de la felicitat. Per tant, per a Kant l'ètica no està al servei de la felicitat, com defensaven els filòsofs grecs, sinó que la felicitat està al servei de la moral.

Aquesta visió de la felicitat com a objectiu secundari es deriva de la concepció que té Kant d'aquesta: **la felicitat consisteix a satisfer els desitjos contínuament i amb intensitat**, cosa que considera impossible en aquest món, ja que el desig humà és insaciable. Per tant, la felicitat plena (la satisfacció de tots els desitjos i plaers) no existeix en el món terrenal, sinó que només és possible després de la mort (beatitud eterna) com a recompensa per haver dut una vida recta i moral.

D'aquesta impossibilitat de ser feliços en vida es deriva la definició negativa de felicitat que tenen pensadors moderns com el mateix Kant o Freud (1856-1939): la felicitat no és més que un instant de treva, de pausa, entre dos moments de patiment. Per tant, **la felicitat no és més que l'absència de patiment**.

Sòcrates (470-399 aC) comparteix el pensament de Kant en el sentit que prefereix una vida "bona", és a dir, basada en valors positius, que una vida feliç que pugui anar en contra de la justícia, ja que la satisfacció dels plaers no té moral, tal com afirma Aristòtil posteriorment.

Lenoir també menciona en el seu llibre a Jesús de Natzaret, que, com Sòcrates, renuncia a la seva felicitat terrenal i a la seva vida per uns valors que consideren superiors. Encara així, malgrat no creure en la felicitat terrenal, aquests dos personatges creuen en la possibilitat d'assolir la felicitat suprema després de la mort, i aspiren a ella.

Estem determinats a la felicitat o a la infelicitat: Schopenhauer

Goethe (1749-1832) afirmà que "La felicitat més gran és la personalitat", és a dir, que per ser feliços és essencial viure en consonància amb la pròpia naturalesa. Schopenhauer (1788-1860) va més enllà en aquesta idea i afirma que la nostra naturalesa determina la nostra aptitud de ser feliços o infeliços.

A més a més, Schopenhauer creu fermament que no es pot canviar la naturalesa d'una persona, i que per tant l'única solució per ser més feliços és l'autoconeixement. El filòsof

distingeix entre allò que som, allò que tenim i allò que representem (honor, poder...) i afirma que la felicitat basada en *tenir* i *representar* és efímera, ja que es veu afectada per l'atzar o per les rivalitats. Per tant, **l'autèntica felicitat es basa en el ser.**

Lenoir afirma que actualment hi ha estudis que corroboren que estem, en certa manera, condicionats genèticament a la felicitat o la infelicitat. Un dels estudis més coneguts és el de la professora Sonja Lyubomirsky, de la Universitat de Califòrnia, que explica que un 50% de la nostra aptitud per ser feliços està determinada per la genètica, un 10% està determinat per les condicions de l'entorn i un 40% depèn de l'esforç personal. Encara així, aquest estudi està sota polèmica, ja que la metodologia de l'enquesta que s'ha utilitzat per calcular aquests percentatges tan exactes és dubtosa.

Adaptar els propis desitjos al món per ser feliços: Buda i Zenó de Citió

Davant la problemàtica que presenta Kant per satisfer tots els desitjos per tal de ser feliços, la **filosofia estoica** (Grècia, 301 aC) i el **budisme** (Índia, segles VI-IV aC) proposen una alternativa: en comptes d'adaptar el món als desitjos, el que fa el savi és adaptar els seus desitjos al món que l'envolta. Per tant, la felicitat ja no dependrà de l'atzar del món exterior, sinó només de nosaltres mateixos. Per a les dues doctrines, l'obstacle de la felicitat no és la realitat, com afirmava Kant, sinó la representació que ens fem d'aquesta. A la pregunta "Com arribar a la felicitat?" Tant estoics com budistes responen amb l'eliminació de l'afecció per allò material.

L'estoïcisme, fundat per Zenó de Citió (336-264 aC), va sorgir a Grècia el 301 aC. A diferència d'altres corrents de l'època, l'estoïcisme es caracteritzava per un llenguatge proper i uns ensenyaments accessibles a tothom. Segons la filosofia estoica, el desig afecta l'ànima i la sotmet, causant patiment. Per tant, s'ha de substituir el desig irracional per la voluntat, guiada per la raó. Contràriament a la creença popular, els estoics no pretenen suprimir els desitjos, sinó sotmetre'ls a la raó, fet que també veuen necessari Aristòtil i Epicur.

Els estoics tenen una concepció de l'univers, que no s'explicarà aquí, de la qual es deriva l'afirmació que **la felicitat consisteix a acceptar el món** que ens envolta, adherint-se a l'ordre còsmic. També és important en la filosofia estoica fer la distinció entre allò que depèn d'un mateix i que per tant es pot canviar (les emocions, opinions i aversions) i allò sobre el que no podem fer res (els factors externs). A més a més, també és rellevant en l'estoïcisme la idea de viure en el present.

Pocs segles abans, a l'Índia, Siddharta Gautama (c. 563-483 aC) fundà el budisme, doctrina que s'explicarà de manera resumida. Un dels pilars principals del budisme és el que ell anomenà Les Quatre Nobles Veritats, que són les següents:

1. La insatisfacció existeix, i el patiment està omnipresent.
2. La causa del patiment és el desig, la set, l'avidesa i l'afecció, que generen insatisfacció.

3. Per satisfer aquesta set, és necessari renunciar als desitjos.

4. En la quarta veritat, s'ofereix un camí per alliberar-se dels desitjos, el Camí Òctuple, que es completa en el nirvana (estat de pau interior).

Tal com varen explicar també Aristòtil i Epicur, és recomanable evitar els extrems. A més a més, el budisme no predica l'eliminació de tots els desigs: afirma que és necessari suprimir els desigs que creen afecció per allò material, però explica que és convenient conservar els desigs nobles de millorar, de fer el bé...

Per dur a terme aquesta eliminació dels desigs materials, tant el budisme com l'estoïcisme exigeixen una exhaustiva anàlisi i distanciament de les emocions que impliquen molt esforç i voluntat, per la qual cosa alguns autors, com Montaigne i Chuang-Tse, proposen vies més fàcils que es basen en l'assoliment de la felicitat amb els plaers més senzills de la vida.

Una via més senzilla: Montaigne i Chuang-Tse

Davant de les estrictes doctrines del budisme i l'estoïcisme, hi va haver autors, com Chuang-Tse (c. 369-290 aC) o Montaigne (1533-1592) que van proposar un camí que conduís a una vida de dimensions més humanes, que valorés els plaers senzills de la vida per arribar a la felicitat. Aquest corrent de pensament s'assembla en certa manera a la via dels plaers d'Aristòtil i Epicur, ja que ressalta la importància del plaer sobre la felicitat i recalca que els desigs necessaris per ser feliços són els més senzills de satisfer.

Montaigne, filòsof, escriptor, humanista i moralista francès del Renaixement, havia llegit els clàssics i sap sobre la doctrina dels estoics, però se sent incapaç de seguir el seu estricte camí. Proposa doncs una saviesa al seu abast, i creu que per ser feliç només s'ha d'**estimar la vida i gaudir-la amb mesura segons la pròpia naturalesa**; aquest últim punt és important per al filòsof, que critica la manera sistemàtica de fer de les doctrines radicals, és a dir, que s'hagin d'aplicar a tothom d'igual manera, ja que creu que la cerca de la felicitat depèn de la naturalesa de la persona. Evitar els disgustos, les complicacions i les discussions, i viure amb intensitat els moments de plaer: aquesta és l'estratègia de Montaigne per ser feliç.

Montaigne també es caracteritza pel seu relativisme: la veritat absoluta no existeix, i per tant tampoc existeix un camí únic per assolir la felicitat. Situa la felicitat com un dels valors clau i objectius a seguir, tal com expressa en la seva frase "Debemos extender la alegría y reducir al máximo la tristeza". Per dur a terme això una persona s'ha de conèixer a si mateixa i tenir el criteri suficient per saber què la beneficia sense perjudicar els altres.

Segles abans, es desenvolupava a la Xina el taoisme, basat en el llibre *Tao Te King*, atribuït tradicionalment al filòsof xinès Lao-Tsé, un personatge del qual es dubta la seva existència real. Predica l'harmonia de l'ésser humà amb el *tao*, terme que es refereix al curs dels esdeveniments, l'ordre natural de l'existència. Chuang-Tsé, un altre filòsof xinès, es

considera l'hereu del pensament taoista i el segon pensador més important d'aquest corrent.

Tant Montaigne com Chuang-Tse manifesten la seva desconfiança cap aquells que volen canviar el món a través de la política, i afirmen que el més important és conèixer-se a un mateix i transformar-se en conseqüència. A diferència de Confuci, que fomenta el compromís polític i social, Chuang-Tse parla d'una retirada dels assumptes terrenals, i de la dedicació al perfeccionament individual.

Els taoistes tenen una visió de la natura viva, mòbil i caòtica, i per tant proposen una filosofia de fluïdesa, flexibilitat i espontaneïtat, les característiques fonamentals del caràcter humà. A més a més, també presenten el relativisme de Montaigne i aposten per una filosofia pràctica, és a dir, que consideren que la felicitat s'adquireix no a partir de sabers teòrics, sinó a partir de la saviesa pràctica que sorgeix de l'experiència.

En els dos casos, Montaigne i Chuang-Tse aposten per una filosofia de "no-acció", de fluïdesa, que condueix al distanciament, a l'acceptació de la vida i de les seves lleis. Per tant, es podria afirmar que per aquests autors **la felicitat consisteix a acceptar les lleis de la vida (com la mort o la vellesa) i a apreciar els plaers senzills que aquesta ens aporta.**

La felicitat mesurable: neurotransmissors, hormones i gens

Malgrat que la felicitat segueix sent un concepte molt desconegut, actualment se sap que hi ha certes molècules produïdes pel cervell, els neurotransmissors, que fan una funció important en l'equilibri emocional, i, per tant, en el benestar subjectiu.

Per al neurobiòleg Eric Braverman, citat en el llibre de Frédéric Lenoir, hi ha quatre neurotransmissors principals pel que fa a l'equilibri emocional: la dopamina, l'acetilcolina, GABA (àcid-gamma-amino-butíric) i la serotonina. La dopamina es relaciona amb l'energia i la motivació, i s'utilitza en els sistemes de recompensa positiva a partir del plaer. En altres paraules, l'alliberació de dopamina durant una activitat genera plaer i motiva a l'individu per tornar a realitzar-la. GABA, per una altra banda, té una funció d'inhibidor, relaxant i estabilitzant. Per últim, la serotonina està relacionada amb el sentiment de satisfacció i alegria. Se sol establir, per tant, una relació entre el dèficit de serotonina amb la depressió.

A més a més, el cervell també es veu afectat per hormones, i investigacions recents descriuen un gen concret, el gen 5-HTTLPR, la longitud del qual podria tenir conseqüències en la capacitat de l'individu per ser feliç. Això és perquè aquest gen és el responsable de produir una molècula encarregada del transport de la serotonina. Malgrat tot, no existeix un gen que determini completament la capacitat d'una persona per ser feliç.

Voltaire i l'imbècil feliç

El coneixement i la lucidesa són un obstacle a la felicitat? Voltaire (1694-1778) es va plantejar aquesta pregunta i va intentar respondre-la amb un conte: narra la història d'un vell indi molt savi que se sent molt infeliç i turmentat, perquè no pot trobar respostes satisfactòries a les preguntes metafísiques que es planteja. La seva veïna, en canvi, és una dona ignorant que mai s'ha plantejat aquestes qüestions, però que sembla la més felicitat de les dones. El vell admet llavors que seria molt més felicitat si fos estúpid com la seva veïna, però que no voldria pas aquesta mena de felicitat, una felicitat basada en la ignorància. (1)

En el seu llibre, el filòsof Frédéric Lenoir afirma que l'imbècil de Voltaire només seguirà sent felicitat mentre sigui ignorant, però quan comenci a plantejar-se preguntes, la seva felicitat, basada en una il·lusió, ja no el satisfarà.

Per tant, és l'alta intel·ligència un obstacle per ser felicitat? Si s'interpreta la felicitat tal com la van descriure Aristòtil i Epicur, no només la intel·ligència no és un problema per ser felicitat, sinó que necessitem la lucidesa per arribar a l'autèntica felicitat. La felicitat, segons aquests dos pensadors clàssics, consisteix en la selecció *raonada* dels plaers que se satisfan, i per tant són vitals la intel·ligència i la voluntat.

En el marc pràctic d'aquest treball es farà una anàlisi de les dades obtingudes a partir d'una enquesta per tractar de determinar si aquesta visió de la felicitat grega és certa, o, si pel contrari, una intel·ligència elevada fa impossible la felicitat, com afirmà Gustave Flaubert.

En conclusió, la felicitat és un tema que ha estat tractat durant gairebé tota la història de la filosofia. A més a més, actualment aquest tema ha passat a ser també preocupació de camps científics del coneixement, com la psicologia, amb l'aparició de branques com la psicologia positiva.

La psicologia positiva

Definició de psicologia positiva i marc històric

En el seu article⁴, Beatriz Vera Poseck, psicòloga llicenciada en Psicologia Clínica per la Universitat Complutense de Madrid, descriu la psicologia positiva com "una rama de la psicología de reciente aparición que busca comprender, a través de la investigación científica, los procesos que subyacen a las fortalezas y emociones positivas del ser humano".

La psicologia positiva, per tant, pretén servir com a complement i suport a la psicologia ja existent, i ampliar el focus d'interès de la psicologia tradicional cap a l'estudi de les fortaleces de l'ésser humà.

De manera acceptada, es considera fundador d'aquesta branca a Martin Seligman, psicòleg i escriptor americà. Es va llicenciar en Psicologia a la Universitat de Princeton i es va doctorar l'any 1967. És conegut principalment per les seves aportacions sobre la indefensió apresada i la depressió. Actualment és el director del Departament de Psicologia de la Universitat de Pennsilvània. Ha escrit molts llibres tractant el tema de la felicitat, i ha sigut honorat amb diverses distincions, com per exemple l'APA Award for Distinguished Scientific Contributions to Psychology (2006).

A més a més, en l'article *Positive Psychology: An introduction*, també apareix el nom d'un altre reconegut psicòleg, el professor Mihaly Csikszentmihalyi, que va estudiar a la Universitat de Chicago i que actualment és professor de Psicologia a la Universitat de Claremon, Califòrnia. Ha treballat sobre felicitat, creativitat i diversió, però és més conegut per la creació de la teoria del Flux, sobre la qual hi ha un llibre dedicada [citar llibre]. Martin Seligman el descrigué com l'investigador més important del món en psicologia positiva.

La branca de la psicologia positiva va sorgir als Estats Units a finals dels anys 90. El seu naixement es vincula a l'elecció de Martin Seligman com a president de l'*American Psychological Association (APA)*, l'any 1998. En el seu primer discurs, Seligman ja va fer notar la necessitat d'un nou enfocament en el camp de la psicologia. Un altre fet clau va ser el manifest firmat per un grup d'investigadors, entre els quals es trobava Csikszentmihalyi, el gener del 1999, durant el I Congrés Akumal, celebrat a Mèxic. En aquest manifest s'establiren la definició, els objectius i les aplicacions de la psicologia positiva.

---

⁴ VERA POSECK, Beatriz. *Psicología positiva: una nueva forma de entender la psicología*. Papeles del Psicólogo [en línia] 2006, 27 (gener-abril). Disponible des d'Internet a: <<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=77827102>> ISSN 0214-7823 [consulta: 18-06-2018]

A més a més, a principis de segle es va publicar un monogràfic sobre psicologia positiva a la revista científica *American Psychologist*, que constava de 15 articles. El primer de tots, *Positive Psychology: An introduction* (2000) ha servit com a base per l'elaboració d'aquest capítol.

Tant en els seus articles com en la xerrada TED que va donar l'any 2004, Seligman presenta la mateixa tesi: el problema de la psicologia els últims 60 anys és que ha treballat amb el model de la malaltia, és a dir, que s'ha centrat únicament a curar malalties mentals i, cito textualment, "a fer les persones infelices menys infelices". (Seligman, xerrada TED 2004)

Abans de la Segona Guerra Mundial, afirma Seligman, la psicologia tenia tres objectius:

- Curar les malalties mentals.
- Fer les vides de totes les persones més plenes i productives.
- Identificar i nodrir intel·lectualment els "genis" (com ara s'anomenarien a persones superdotades o talentoses). És cert que molt del coneixement que tenim avui dia sobre la superdotació i el talent, inclòs el desenvolupament de les escales d'intel·ligència, es desenvolupa a principis del segle XX.

Tot i això, explica Seligman, després de la Segona Guerra Mundial dos esdeveniments econòmics canvien la psicologia: en primer lloc, l'any 1946 es funda l'Administració de Veterans, i molts psicòlegs passen a dedicar-se a tractar les malalties mentals dels soldats provocades per la guerra. En segon lloc, l'any 1947 es funda l'Institut Nacional de Salut Mental, que fomenta als acadèmics a dedicar cada vegada més estudis a la patologia mental.

Aquesta situació ha tingut beneficis, ja que la psicologia ha avançat molt en la comprensió i el tractament de les malalties mentals. Segons Seligman, almenys 14 malalties i desordres que abans eren incurables ara són tractables o al menys es poden controlar (Seligman, 1994).

Malgrat això, aquests fets provoquen que els altres dos objectius de la psicologia quedin oblidats. A més a més, els psicòlegs adopten una visió passiva i victimista de l'ésser humà, només mogut per instints i conflictes de la infància. Segons la teoria de la psicologia positiva, les circumstàncies externes (salari, lloc de naixement...) tenen només una petita influència sobre la nostra felicitat o infelicitat, afirmació que s'assembla a la de la professora Sonja Lyubomirsky⁵.

És per tot això que Seligman i els seus col·legues troben important la creació d'una branca alternativa de la psicologia, per poder satisfer els dos objectius restants que han quedat oblidats durant 60 anys. A més a més, la psicologia positiva també s'interessa per la

---

⁵ LYUBOMIRSKY, Sonja, JACOBS, K. M. (2010). "Comment construire un bonheur durable. [How to build lasting happiness.]" *Cerveau & Psycho: Le magazine de la psychologie et des neurosciences*, 37, 62-64.

prevenció de malalties mentals, un fet que el model de la malaltia s'ha vist incapaç de resoldre. Com es veurà més endavant en aquest capítol, un dels pilars de la psicologia positiva són els trets positius, que semblen actuar com a barrera davant malalties mentals.

Influència de la psicologia humanista

Segons Vera Poseck, la psicologia positiva no és la primera a preocupar-se per la felicitat de l'ésser humà, ja que la filosofia ja es feia preguntes sobre aquest tema molt abans, com s'ha pogut comprovar en el capítol anterior. Segons la psicòloga, doncs, el mèrit de la psicologia positiva és crear un entorn integrador on reunir un conjunt d'estudis que, estant aïllats, no varen tenir gaire impacte durant la major part del segle XX.

Abans de la psicologia positiva, va sorgir als anys 60 la branca de la psicologia humanista, que comparteix la major part de les seves idees. Aquesta branca estava representada per psicòlegs com Carl Rogers, Abraham Maslow i Erich Fromm, i es presentava com una tercera alternativa davant les teories conductistes i freudianes que lluitaven pel monopoli del camp de la psicologia durant el segle XX. La psicologia humanista rebutja una visió excessivament mecanicista de la ment humana (conductisme) i la insistència de la teoria freudiana d'explicar la ment a partir de la patologia i de posar èmfasi en els aspectes negatius de la naturalesa humana.

De la mateixa manera que la psicologia positiva, la psicologia humanista afirmava que els éssers humans són éssers autònoms amb capacitat de prendre les seves decisions de manera intencional, i que l'autorealització és la tendència innata de l'ésser humà.

Malgrat tot, la psicologia humanista no va tenir un gran impacte en la seva època, ja que en la seva majoria es tractava d'estudis aïllats i és probable que nasqués en una època que no va acceptar les seves afirmacions. En canvi, aquesta branca de la psicologia va originar molts moviments d'autoajuda que s'allunyen de la metodologia científica i rigorosa que els psicòlegs accepten avui dia.

Pilars de la psicologia positiva

Tal com la defineix Seligman en el primer article del monogràfic, la psicologia positiva es basa en tres pilars:

- **Emocions positives:** emocions com l'alegria, l'esperança o la il·lusió, que, segons el psicòleg, han estat oblidades durant les últimes dècades. La psicologia positiva pretén recuperar l'estudi d'aquestes emocions, partint de l'afirmació que el valor adaptatiu de les emocions positives resulta vital per a l'espècie humana⁶.
- **Trets positius:** per tenir una vida satisfactòria és necessari conèixer i desenvolupar aquells trets de la personalitat que ajuden a ser més feliços. És per

---

⁶ Malgrat en el seu article Vera Poseck afirma que aquesta és una afirmació demostrada, en aquest treball això no s'ha corroborat amb certesa.

això que Seligman i Peterson han dedicat part del seu treball a elaborar una classificació de fortaleces i virtuts personals que els psicòlegs poden identificar i promoure, facilitant la seva tasca d'ajudar a les persones a augmentar el seu nivell de benestar.

- **Institucions positives:** segons Seligman, les societats han d'aspirar a disposar d'un conjunt d'institucions positives que donin suport a i promoguin les emocions i els trets positius. El psicòleg considera exemples d'institucions positives la democràcia, la família, la llibertat d'informació, l'educació i les xarxes de seguretat econòmica i social.

Relació entre psicologia positiva i la superdotació: el tercer objectiu de la psicologia positiva

Com s'ha explicat més amunt en aquest capítol, un dels objectius de la psicologia positiva és el desenvolupament del talent i el descobriment de les persones amb capacitats excepcionals, objectiu que, tal com afirma Seligman, s'ha deixat de banda durant les últimes dècades.

És per això que la psicologia positiva podria tenir un paper interessant en el desenvolupament i la gestió de persones amb superdotació. Si la tesi que procurarà demostrar aquest treball resulta ser certa, si les persones amb superdotació presenten més problemes per ser felices que les que no ho són, és possible que una teràpia basada en els principis de la psicologia positiva pogués resultar beneficiosa per a aquestes persones.

I, encara que la tesi sigui refutada, la psicologia positiva encara pot resultar profitosa per als superdotats i superdotades, en el sentit que els ajudaria a desenvolupar plenament el seu potencial, augmentant tant el seu benestar com l'impacte que tindrien en la societat amb les seves aportacions.

Crítiques a la psicologia positiva

Malgrat que la psicologia positiva té defensors, com els psicòlegs i investigadors mencionats abans, no li falten detractors. En un article de *The Guardian*⁷, per exemple, s'elabora una crítica contra aquesta nova branca de la psicologia.

Una de les crítiques més importants contra la psicologia positiva és la seva exactitud científica. Malgrat que Seligman i els seus col·legues afirmen que la psicologia positiva

---

⁷ CEDERSTRÖM, Carl. *Why we should think critically about positive psychology in our universities* [en línia]. The Guardian, 2017. Disponible des d'Internet a:

<https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/feb/07/positive-psychology-universities-buckingham-martin-seligman>
[consulta: 19-06-2018]

treballa i només pot treballar amb el màxim rigor científic, l'article cita diversos estudis que investiguen qüestions sobre felicitat com la seva relació amb l'esperança de vida, amb els diners guanyats o amb viure en parella. L'autor de l'article mostra com les investigacions i estudis mostren resultats que moltes vegades es contradiuen.

D'aquesta contradicció s'arriba a la conclusió que la felicitat no és un valor mesurable, al contrari del que afirmen Seligman i els seus investigadors, i que per tant no es poden elaborar investigacions científiques sobre aquest tema.

A part d'això, l'article també critica a la psicologia positiva perquè presenta el risc d'acabar imposant una "felicitat obligada", a força d'estudis que recolzin que ser infeliç deriva en problemes de salut greus i fins i tot la mort prematura. L'autor de l'article tem que la psicologia positiva faci caure a la gent en un positivisme ingenu, i que li impedeixi veure i jutjar les situacions que l'envolten amb claredat i realisme.

En conclusió, la psicologia positiva és una branca de la psicologia de recent aparició, que pretén reformar la manera de fer de la teràpia psicològica tradicional basant-se en l'estudi d'allò que fa fort i bo a l'ésser humà, no allò que el debilita. A continuació, s'explicarà quins són els factors que influencien en aquest concepte encara tan esquiu i font de discussions: la felicitat.

Els factors de la felicitat

Els factors de la felicitat segons la Psicologia Positiva

L'any 1967, el psicòleg Warner Wilson va presentar un estudi sobre el benestar subjectiu (felicitat)⁸, on descrivia a la persona feliç com "jove, amb bona salut, ben educada, amb bon nivell econòmic, extravertida, optimista, sense preocupacions, religiosa i casada, amb una alta autoestima, satisfacció amb la seva feina, aspiracions modestes, i de qualsevol sexe i nivell d'intel·ligència" (p. 294)

Malgrat això, un estudi posterior de la Universitat d'Illinois⁹ refuta la relació de la felicitat amb algunes de les variables que cita Wilson, com el nivell econòmic, matrimoni o edat. Per mesurar el nivell de felicitat i comparar-lo amb les variables anteriors, els investigadors consideren que el benestar subjectiu es defineix amb tres components clau:

- Experiències d'afecte positiu freqüents.
- Experiències d'afecte negatiu infreqüents.
- Alts nivells de satisfacció vital, entès com una avaluació global de com valora la seva vida l'enquestat o enquestada.

A la Taula 2 es presenten els tipus principals de cada un d'aquests components:

Afectes positius	Afectes negatius	Satisfacció vital	Dominis de la satisfacció
Joia Eufòria Satisfacció Orgull Afecte Felicitat Èxtasi	Culpa i vergonya Tristesa Ansietat i preocupació Fúria Estrès Depressió Enveja	Desig de canviar la pròpia vida Satisfacció amb la vida actual Satisfacció amb el passat Satisfacció amb el futur Visió dels éssers propers de la pròpia vida	Feina Família Oci Salut Finances Un mateix Grup que l'envolta

Taula 2: subtipus dels components que defineixen el benestar subjectiu. Font: DIENER, Ed, SUH, Eunkook, E. LUCAS, Richard, L. SMITH, Heidi. (1999). *Subjective Well-Being: Three Decades of Progress*.

⁸ Wilson, W. R. (1967). Correlates of avowed happiness. *Psychological Bulletin*, 67(4), 294-306.

⁹ DIENER, Ed, SUH, Eunkook, E. LUCAS, Richard, L. SMITH, Heidi. (1999). *Subjective Well-Being: Three Decades of Progress*.

En aquest estudi, els investigadors (Diener, Suh, Lucas i Smith) conclouen redefinint a la persona feliç com aquella amb "un temperament positiu, que tendeix a veure el costat positiu de les situacions, no rumia excessivament sobre situacions negatives, viu en una societat desenvolupada econòmicament, té confidents socials, i posseeix els recursos adequats per progressar cap a l'assoliment dels seus propis objectius i fites." (p.28).

La tendència rumiativa com a factor negatiu ja és un concepte que tracta el filòsof Frédéric Lenoir, i que podria tenir un impacte especialment important en persones amb superdotació. A més a més, no disposar dels recursos adequats per a les seves capacitats és un factor que també podria afectar a les persones superdotades més que a la resta.

En conclusió, els investigadors en Psicologia Positiva descriuen la felicitat com la unió de tres components diferenciats. A causa de les seves característiques de personalitat especials, el grup de persones superdotades podria tenir més problemes a l'hora de satisfer aquests tres components. En el capítol següent s'intentarà respondre a la pregunta que ocupa aquest treball: afecten els trets de personalitat de les persones superdotades al seu nivell de felicitat, i per tant són menys feliços que la resta de la població?

La relació entre superdotació i felicitat

La tesi de Siaud-Facchin

Massa intel·ligent per ser feliç?

Jeanne Siaud-Facchin, nascuda el 1957 a França, és una psicòloga clínica i psicoterapeuta considerada actualment una de les principals expertes en la problemàtica que comporta la superdotació. El 2003 va obrir a França el primer centre de diagnòstic i tractament de problemes d'aprenentatge escolar, *Cogito'Z*, i més tard n'ha obert d'altres a París i Marsella, on també tracta els problemes de nens i adults amb superdotació intel·lectual.

És l'autora de *¿Demasiado inteligente para ser feliz?: las dificultades del adulto superdotado en la vida cotidiana*, el llibre que va motivar el tema d'aquest Treball de Recerca. En la introducció del llibre, explica que el va escriure com a resposta al fenomen que havia observat arran del seu llibre anterior, *El niño superdotado*, que només tractava els primers anys de vida de la persona superdotada.

Després de la publicació d'aquest llibre, va rebre cartes d'adults no diagnosticats que se sentien identificats amb el perfil que descrivia l'autora, i fins i tot de pares que havien descobert la seva superdotació després del diagnòstic dels seus fills. Va ser per això que es va decidir a escriure un llibre sobre superdotació dedicat a joves i adults, explicant els problemes que comportava ser superdotat en aquesta etapa de la vida.

La concepció del superdotat de Siaud-Facchin

En el primer capítol del seu llibre, Jeanne Siaud-Facchin explica que, arran de l'augment de visites al psicòleg de nens i adolescents es pot afirmar que els nens i nenes amb un alt quocient intel·lectual tenen dificultats escolars greus i en alguns casos presenten problemes psicològics considerables. A més a més, també són més propensos a desenvolupar problemes de comportament i adaptació social que posen en perill la seva educació. En aquest mateix capítol, afirma que els estudis clínics actuals aporten dades que afirmen que els nens superdotats solen tenir una trajectòria escolar caòtica, són fràgils des del punt de vista psicològic, tenen vagues tendències narcisistes i viuen en el món de manera dolorosa.

Malgrat tot, això no és el que afirmen altres llibres que tracten el tema de la superdotació, com el llibre *Los superdotados. La realidad de una diferencia*, que afirma que no existeix entre les persones superdotades majors índexs de trastorns psicològics que en la població normal¹⁰.

---

¹⁰ ARROYO, Susana, MARTORELL, Mercè, TARRAGÓ, Sandra. (2009). *Los superdotados. La realidad de una diferencia*. Barcelona, Espanya: Editorial Terapias Verdes. Pàgina 47.

Pel que fa a l'organització cognitiva del superdotat, l'autora defineix la superdotació com una manera de ser intel·ligent, una configuració atípica del funcionament intel·lectual, que s'organitza de manera diferent a la de la població normal. Segons Siaud-Facchin, doncs, la intel·ligència de la persona superdotada es recolza en bases cognitives diferents, que són:

- **Hiperactivitat cerebral**, o activació cerebral d'alta intensitat.
- Un **nombre de connexions neuronals** major, que es creen a major velocitat que en la població normal.
- Un **tractament multi-espacial i arborescent** de la informació, que resulta en idees ràpidament ramificades i difícils d'estructurar. A causa d'aquesta manera de processar la informació el pensament del superdotat va acompanyat d'una gran càrrega emocional.
- **Dèficit de la inhibició latent**: les persones superdotades presenten problemes a l'hora de seleccionar la informació important per a un problema o situació.
- **Dependència de camp**: els superdotats són incapaços d'entendre una informació sense el context a causa de la seva forta dimensió afectiva. Citant a l'autora, "un superdotado depende siempre del contexto afectivo; no sabe ni puede funcionar sin tener en cuenta la dimensión y la carga emocional"¹¹.

És per aquestes bases cognitives diferents que l'autora estableix la diferència entre ser quantitativament més intel·ligent (persones que puntuen alt en els tests d'intel·ligència però que no presenten les característiques del superdotat) i posseir una intel·ligència qualitativament diferent (com és el cas de les persones superdotades).

A més a més d'establir les seves característiques cognitives, Siaud-Facchin també explica els trets emocionals del superdotat:

- **Gran receptivitat emocional**: tal com es va explicar en el capítol 3, les persones superdotades tenen gran sensibilitat cap a les emocions dels altres, que capten amb molta intensitat.
- Capacitat de regulació emocional menor que la població normal.
- **Hiperestèsia**: les persones superdotades presenten una gran capacitat sensorial, és a dir, que té aptituds visuals, gustatives, auditives, olfactivas i de tacte molt superiors a la mitjana.
- **Sinestèsia**: aquest fenomen que consisteix en l'associació de sensacions provinents de sentits diferents (sentir un gust a l'escoltar un so concret, per exemple) és comú en les persones superdotades.

L'autora considera que la faceta emocional del superdotat és tan important com la intel·lectual, i que per tant s'ha de tenir en compte el desenvolupament de les dues per al benestar de la persona superdotada.

---

¹¹ SIAUD-FACCHIN, Jeanne. (2008). *¿Demasiado inteligente para ser feliz?: las dificultades del adulto superdotado*. Barcelona (Espanya): Ediciones Paidós. Posició 355 en versió Ebook.

Aspectes de la personalitat de la persona superdotada que afecten a la seva capacitat de ser feliç

Segons Siaud-Facchin, les persones superdotades tenen unes característiques de personalitat que els dificulten la vida, i que per això solen ser menys felices i presentar més problemes psicològics que la població normal.

En primer lloc, l'autora parla sobre **l'avorriment**. Anar per davant del grup de la seva edat pot suposar pel superdotat o superdotada una sensació d'avorriment davant tot el que l'envolta, sentiment que sol presentar-se a l'aula. Si no es té en consideració, aquest avorriment pot derivar en un tedi de viure, que pot originar una depressió. A més a més, les persones superdotades poden ser molt **impacients** quan han acabat una tasca abans que els altres, i això pot afectar a la seva integració social.

En segon lloc, la **gran capacitat i desig de lideratge** de les persones superdotades pot dificultar la seva vida social, ja que pot causar rebuig per part del grup. Els nens superdotats solen ser les víctimes d'aquest rebuig, ja que les nenes es comporten de manera més subtil i tendeixen a buscar en consens i la negociació.

A més a més, la **hipersensibilitat** de les persones superdotades pot manifestar-se en reaccions emocionals molt intenses que els altres no experimenten ni entenen, la qual cosa pot derivar en aïllament social. Per evitar això, a vegades la persona superdotada adopta l'estratègia de tancar-se en si mateixa per evitar aquestes reaccions emocionals, per la qual cosa donarà als altres una imatge de fredor i desinterès pels altres, quan en realitat és tot al contrari.

Malgrat no haver rebut mai un diagnòstic, les persones superdotades són conscients des de petits de ser diferents dels altres. Aquesta **sensació de sentir-se diferent** els pot impedir trobar un grup amb el qual identificar-se i satisfer les seves necessitats socials, una necessitat gairebé vital en l'adolescència.

Per una altra banda, el **fort sentit de justícia i inconformisme** que posseeixen les persones superdotades les porta a prendre posicions fàcilment, intervenir de manera intempestiva i barallar-se amb els altres si consideren que una situació és injusta. A més a més, el seu **fort sentit ètic i moral**, juntament amb la seva gran sensibilitat i empatia, les duu a no acceptar una felicitat "egoista", i se senten impotents i incapaços de ser feliços en un món que consideren injust i ple de problemes que no poden canviar.

A part d'això, els seus trets de personalitat també poden afectar a la seva autoestima. En posseir una gran **lucidesa** i capacitat de crítica, tenen un gran **autoconeixement**. Són molt conscients dels seus defectes i límits, i s'autoanalitzen contínuament, cosa que pot afectar a la bona concepció de si mateixos. A més a més, els superdotats utilitzen la seva lucidesa per analitzar exhaustivament i de manera sistemàtica tot allò que els envolta i els seus potencials perills, cosa que els pot portar a patir problemes d'ansietat.

Unit al seu autoconeixement i la seva gran lucidesa, les persones superdotades tendeixen al **perfeccionisme** i tenen una idea de l'èxit molt elevada. Per a molts superdotats i superdotades, tenir èxit en la vida consisteix a canviar el món, en passar a la història. Aquests objectius gairebé inassolibles, units a la intensa autocrítica, els poden generar molta angoixa. A més a més, d'aquest perfeccionisme se'n deriva una incapacitat d'arriscar-se, perquè no toleren el fracàs o els resultats per sota de les seves expectatives.

Tots aquests trets de personalitat generen sentiments i emocions que dificulten la vida feliç de la persona superdotada, com per exemple:

- Sentiment de culpa per aprendre per ràpidament que els altres, per no estar sincronitzat amb el seu grup d'edat¹².
- Sentiment d'imperfeció.
- Insatisfacció crònica amb la seva vida.

A part d'això, en els casos més extrems aquest malestar pot desembocar en problemes psicològics més greus, com:

- Baixa autoestima, tret que, segons l'autora, és gairebé sistemàtic en els adolescents superdotats.
- Depressió del buit: la depressió que experimenten les persones superdotades és un trastorn l'objectiu del qual és no pensar, bloquejar el pensament, ja que el pensament els condueix al malestar emocional i al patiment.
- Fòbia escolar.
- Agorafòbia (por als espais oberts), una de les fòbies que, segons l'autora, és més freqüent en persones superdotades que en la població normal.

Oposició a Siaud-Facchin

Malgrat Jeanne Siaud-Facchin és considerada una de les majors expertes en el camp de la superdotació, existeixen nombrosos articles científics amb l'objectiu de desmentir les seves afirmacions i les dels mitjans de comunicació, que han construït una idea popular del superdotat (infeliç, emocionalment inestable, amb tendència als trastorns psicològics) que no és certa en la gran majoria dels casos.

En un d'aquests articles, *La légende noire des surdoués* (La llegenda negra dels superdotats), publicat a la revista "La Recherche" el març del 2017, argumenten que la creença que les persones superdotades siguin un grup amb més problemes que la població normal no és certa, i que és causada per culpa d'un biaix de mostra.¹³ En el seu article, l'autor qüestiona algunes idees que es poden trobar en el llibre de Siaud-Facchin:

---

¹² Per més informació sobre aquest fenomen, anomenat disincronia, consultar el capítol 4 d'aquest Treball de Recerca, "Problemes i mites de la superdotació".

¹³ RAMUS, Franck, GAUVRIT, Nicolas. *La légende noire des surdoués* (La llegenda negra dels superdotats). [en línia]. La Recherche, 2017. Disponible des d'Internet a: http://www.scilogs.fr/ramus-meninges/la-pseudoscience-des-surdoues/#_ftn3 [consulta: 09-07-2018]

- Els superdotats tenen una manera qualitativament diferent de pensar, caracteritzada pel pensament en forma d'arbre o arborescent.
- Els superdotats són persones emocionalment inestables, són més proclius a patir trastorns psicològics com depressió i ansietat i presenten amb més freqüència problemes d'aprenentatge, com TDA (amb hiperactivitat o sense) o dislèxia.
- La majoria de superdotats són incapaços d'adaptar-se al sistema escolar, i per tant hi ha gran nombre de fracassos escolars entre la població superdotada.

A continuació s'explicaran els arguments i estudis que aquest i altres articles presenten per qüestionar aquestes tres afirmacions.

El pensament arborescent dels superdotats

En *La légende noire des surdoués*, Franck Ramus, professor i director d'investigació en el CNRS (Centre Nationale de la Recherche Scientifique), nega el pensament arborescent del superdotat, és a dir, que afirma que els superdotats no tenen una intel·ligència qualitativament diferent, sinó que la seva única diferència és quantitativa. En l'article, l'autor afirma que el concepte de pensament arborescent és desconegut en el món científic. **El pensament divergent**, en canvi, difereix de l'arborescent en el fet que el primer no és una manera específica de pensar, sinó un dels components més del raonament normal, i per tant tota la població, superdotada o no, té la capacitat de pensament divergent.

És cert que els nens i nenes superdotats puntuen més alt en proves on s'avalua el pensament divergent, on es presenten tasques com, per exemple, pensar les maneres possibles d'acabar un dibuix començat. Malgrat això, aquesta diferència entre els nens superdotats i els que no ho són és de quantitat d'idees, no de qualitat. L'autor afirma en el seu article que l'oposició entre el pensament arborescent i el pensament lineal, i la seva relació amb la superdotació, no està recolzada amb estudis científics¹⁴. La psicòloga i investigadora en superdotació Tanja Gabriele Baudson escriu:

"La investigación empírica sugiere que la diferencia entre "superdotados" y "no dotados" es cuantitativa más que cualitativa. El desarrollo de estudiantes superdotados se acelera, pero sigue trayectorias similares a las de los estudiantes con habilidades promedio (por ejemplo, Threlfall y Hargreaves, 2008). Con respecto a la capacidad intelectual, los criterios comunes de corte como "dos desviaciones estándar por encima de la media" están motivados estadísticamente y no debido a diferencias cualitativas. En contraste, otras teorías parecen percibir "al superdotado" como un grupo social, por lo tanto como una categoría distinta, aunque esto no hace justicia ni a las diferencias bastante cuantitativas entre individuos dotados y de capacidad promedio ni a la heterogeneidad de los dotados como grupo (por ejemplo, Achter et al., 1996)." [1]¹⁵

¹⁴ BESANCON, M., LUBART, T. (2012). La créativité chez les enfants à haut potentiel. *A.N.A.E.*, 119, 425-430.

¹⁵ BAUDSON, T. G. (2016). "The Mad Genius Stereotype: Still Alive and Well". [en línia]. *Personality and Social Psychology*, 368. Disponible des d'internet a: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00368> [consulta: 17-07-2018]

Per tant, segons la literatura científica, l'afirmació de Siaud-Facchin que els superdotats tenen una organització cognitiva i de pensament diferent és falsa.

Inestabilitat emocional i trastorns d'aprenentatge en superdotats

Segons un article publicat el 2016¹⁶, existeixen dues maneres de concebre la superdotació: *harmony*, caracteritzada per la idea que els superdotats tenen un alt potencial i rendiment comparats amb la població normal, i *disharmony*, que coincideix amb l'anterior en la seva concepció de superioritat intel·lectual general dels superdotats, però els atribueix més problemes socials i emocionals. L'autor de l'estudi afirma que els seus resultats concorden amb la recerca anterior, que afirmava que els professors tenen generalment concepcions negatives de la superdotació, i a més a més, explica que **2 de cada 3 enquestats** també conceben la superdotació com un fenomen unit a dificultats socials i emocionals considerables.

Per tant, sembla que la idea que les persones superdotades són emocionalment inestables, maldestres socialment i infelices està bastant estesa en la cultura popular. Segons l'article *La légende noire des surdoués*, aquesta concepció del superdotat infeliç va néixer al segle XIX amb l'obra *Genio e Follia* (1872) de Cesare Lombroso, un criminòleg i metge italià més conegut per ser el fundador de l'escola italiana de la criminologia positivista. Tanmateix, en la seva obra Lombroso va afirmar haver descobert un vincle entre bogeria i genialitat.

En aquest mateix article s'ofereix una explicació a perquè aquesta creença sobre les persones superdotades sembla tenir suport en les enquestes dels psicòlegs especialitzats: un biaix de mostra. Segons Franck Ramus, hi ha quatre causes per les quals molts estudis tenen biaix a la seva mostra:

- Els superdotats que se sotmeten a teràpia psicològica solen ser aquells que tenen **problemes d'aprenentatge** (dislèxia, TDA, TDAH) perquè els seus resultats escolars no són els desitjats i sovint l'escola mateixa els recomana anar al psicòleg per ser diagnosticats amb aquests trastorns. Per tant, és fàcil per als psicòlegs que tracten aquest tipus de superdotats pensar que els trastorns d'aprenentatge són més comuns en aquest grup de població.
- A part dels superdotats amb problemes d'aprenentatge, els psicòlegs també reben a les seves consultes superdotats "**inadaptats**" **socialment**, que són infeliços a l'escola i requereixen, per exemple, un avançament de curs. En canvi, els nens i nenes superdotats que no presenten comportaments problemàtics i es troben ben adaptats a classe són menys propensos a anar al psicòleg i, per tant, a passar un test i ser diagnosticats, i per això no estan inclosos en els estudis dels experts. És per això que aquests estudis mostraran que la gran majoria de superdotats tenen dificultats socials i emocionals.

---

¹⁶ Ídem

- En molts estudis sobre superdotació, i en aquest treball, s'utilitza una **mostra de superdotats extreta d'associacions**, com Mensa o FANJAC. Segons Franck Ramus, els superdotats, tant nens com adults, que s'uneixen a aquest tipus d'associacions són aquells que tenen comportaments problemàtics (i els pares busquen suport en famílies similars) o se senten infeliços, i per tant busquen consell en altres superdotats. En canvi, els superdotats feliços són menys propensos a buscar ajuda i consell en altres superdotats, i per tant és menys probable que s'uneixin a aquestes associacions.
- Per últim, en la majoria de països, com França, **les proves de QI no s'administren de forma rutinària a tota la població**, sinó que el seu ús està restringit als psicòlegs. Per tant, la major part de la població mai sabrà la seva puntuació de QI, encara que sigui major de 130. Els únics superdotats que sabran que ho són seran aquells que, arran de comportaments problemàtics o insatisfacció personal, es faran el test per donar una explicació als seus problemes.

En aquest mateix article, l'autor explica que encara hi ha un gran nombre d'experts en el tema de la superdotació que afirmen que les persones superdotades tenen més problemes d'ansietat que les que no ho són, malgrat que hi ha, citant l'article "al menos 14 estudios en diferentes países (Francia, EE. UU., Canadá, Israel, Polonia, Letonia) y dos metanálisis¹⁷ que conducen a la misma conclusión: los niños superdotados no están más ansiosos que otros de media. Aunque la evidencia es menos sólida, tampoco parecen estar más deprimidos o estresados que los demás."

Els superdotats i el fracàs escolar

La creença que les persones superdotades sovint tenen un rendiment acadèmic inferior al seu potencial real, i que fins i tot poden arribar al fracàs escolar, també és una creença estesa en l'ideari popular. En un principi, les proves de QI es van inventar per predir el rendiment acadèmic del nen o nena, i des de llavors els psicòlegs han estat estudiant fins a quin punt les puntuacions de QI són realment un indicador de diversos aspectes de la vida de l'individu, com l'èxit acadèmic, el nivell adquisitiu, la satisfacció laboral, i fins i tot la salut i l'expectativa de vida. En tots els casos, s'han trobat correlacions positives¹⁸.

Per tant, com més elevat sigui el QI d'una persona, més probable serà l'èxit acadèmic, laboral, l'alt nivell adquisitiu, la bona salut i una expectativa de vida major.

---

¹⁷ Martin, L. T., Burns, R. M., & Schonlau, M. (2010). "Mental disorders among gifted and nongifted youth: A selected review of the epidemiologic literature". *Gifted Child Quarterly*, 54(1), 31-41. doi:10.1177/0016986209352684

¹⁸ RAMUS, Franck, GAUVRIT, Nicolas. *La légende noire des surdoués* (La llegenda negra dels superdotats). [en línia]. La Recherche, 2017. Disponible des d'Internet a:
http://www.scilogs.fr/ramus-meninges/la-pseudoscience-des-surdoues/#_ftn3
 [consulta: 09-07-2018]

Per exemple, un estudi¹⁹ de 5 anys de duració, en el qual van participar més de 70.000 nens anglesos, va examinar la relació entre el QI obtingut en tests als 11 anys d'edat amb els resultats acadèmics en exàmens nacionals en 25 assignatures als 16 anys. La relació entre la intel·ligència psicomètrica avaluada i els resultats acadèmics va ser de 0,81, una dada significativa que mostra que els estudiants amb alt QI presenten un bon rendiment acadèmic en general.

Segons l'article *La légende noire des surdoués*, una possible objecció a aquests estudis és que la relació positiva entre QI i resultats acadèmics fallaria a partir d'un QI concret, a causa que les particularitats de personalitat i cognitives dels individus superdotats, explicades anteriorment, els impedeixen tenir un bon rendiment acadèmic a l'escola. En aquest mateix article, però, es presenten dades franceses que semblen refutar aquesta idea.

A la Figura 2 es mostra la relació entre el QI i el rendiment acadèmic a la universitat en més de 16.000 estudiants de 3r curs.

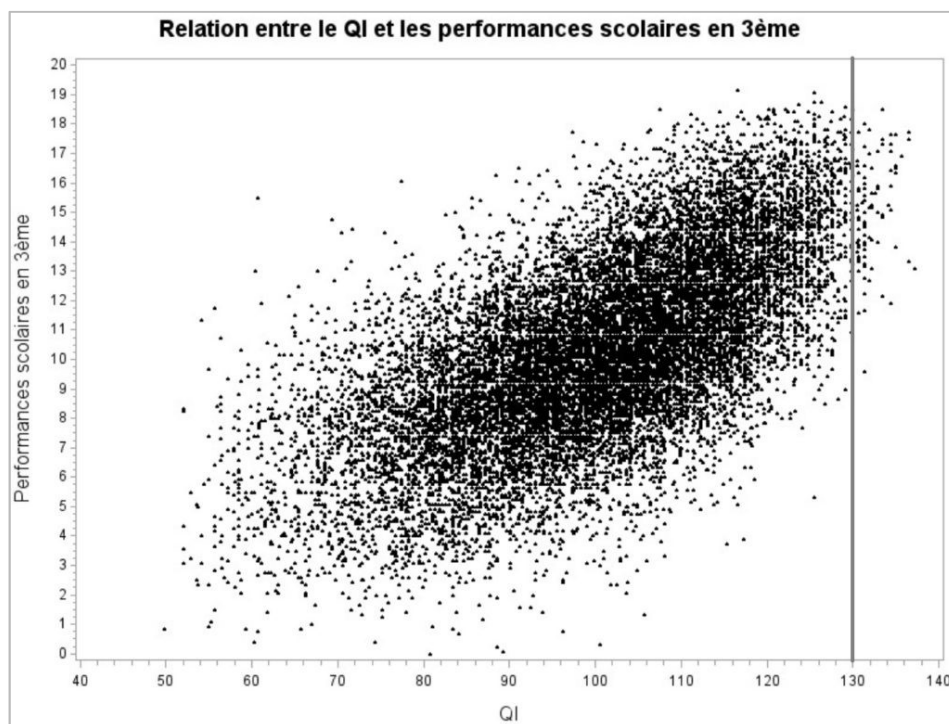

Fig 2: Relació entre el quocient intel·lectual i els resultats del certificat universitari (mitjana de llengua francesa, història i geografia i matemàtiques), entre més de 16.000 estudiants de 3r curs. Dades: Panel DEPP 2007, Ministerio de Educación, ADISP-CMH. Font: Tesis maestra de Thelma Panaiotis 1, ENS Cachan, 2016, con Hugo Peyre; RAMUS, Franck, GAUVRIT, Nicolas. *La légende noire des surdoués* (2017). La Recherche.

¹⁹ DEARY, I. J., STRAND, S., SMITH, P., FERNANDES, C. (2007). "Intelligence and educational achievement". *Intelligence*, 35(1), 13-21.

Aquest gràfic mostra que la correlació entre QI i resultats acadèmics és positiva en qualsevol nivell d'intel·ligència, fins i tot en alumnes amb QI major a 130, que serien diagnosticats com a superdotats. Malgrat tot, un argument en contra d'aquest estudi és que, justament a causa dels alts índexs de fracàs escolar, els superdotats es troben infrarepresentats en el gràfic, ja que un gran nombre d'ells no arriba a la universitat. En el mateix article s'explora aquesta idea i es fa un estudi amb les puntuacions d'aquests estudiants a sisè de primària, que mostra el mateix resultat: la gran majoria de persones amb alt QI, fins i tot els superdotats, presenten un bon rendiment acadèmic.

Els mitjans de comunicació i alguns psicòlegs especialitzats han estès unes creences sobre les persones superdotades que han resultat ser falses. És cert que la superdotació no protegeix contra aquests problemes, ni és garantia d'èxit personal i laboral, però tampoc és necessàriament sinònim d'infelicitat. Malgrat que és veritat que hi ha persones amb superdotació i dificultats emocionals o trastorns d'aprenentatge, i que mereixen atenció i suport, la majoria de les persones superdotades no pateix aquests problemes.

Conèixer el diagnòstic: un factor rellevant?

En el llibre *Los superdotados. La realidad de una diferencia*, s'explica que amagar el diagnòstic a una persona superdotada no és recomanable, ja que independentment si és conscient de la seva condició o no, el superdotat o superdotada se sentirà diferent de la resta, i, a més a més, no sabrà la causa d'aquesta diferència, cosa que li pot causar angoixa.

També en el llibre de Siaud-Facchin, *¿Demasiado inteligente para ser feliz?*, l'autora explica que les dificultats de la persona superdotada, i per tant la seva capacitat per ser feliç, seran més o menys marcades depenent de si ha sigut diagnosticat i de l'edat en la qual s'ha realitzat el diagnòstic. Per tant, segons aquesta afirmació, els superdotats diagnosticats en les primeres etapes de la vida són més feliços que aquells que han descobert la seva superdotació a l'edat adulta, o que no han sigut diagnosticats mai.

Per tant, és possible que conèixer el diagnòstic sigui un punt d'inflexió en la vida d'una persona amb superdotació? Pot ser una variable important a considerar a l'hora d'establir si són més o menys feliços que la població normal? Si un nen o nena creix amb el coneixement de que és superdotat, i es desenvolupa en un entorn benigne que entén les seves necessitats, la seva intel·ligència i sensibilitat s'integren en la construcció de la seva identitat, i per tant serà capaç d'explicar i trobar una causa a experiències vitals que, d'altra manera, no en sabia el perquè. En aquest treball, s'intentarà corroborar la hipòtesi, d'entre altres, de que els superdotats diagnosticats en la infantesa presenten majors nivells de felicitat que aquells diagnosticats més tard, a falta de superdotats sense diagnosticar.

Com s'ha vist en aquest darrer capítol del marc teòric, hi ha divisió entre la comunitat de psicòlegs experts: aquells que pensen que ser superdotat és causa de majors problemes d'adaptació, emocionals, acadèmics i fins i tot d'aprenentatge, i que per tant és causa

d'infelicitat, i altres que, recolzats amb dades que semblen significatives, pensen que la superdotació, malgrat dotar d'unes característiques particulars a l'individu, no és necessàriament la causa d'aquests problemes.

En la part pràctica d'aquest treball es compararan els nivells de felicitat de dos grups de població, superdotats i no superdotats, i s'intentarà aclarir quina d'aquestes dues hipòtesis és certa.

Treball de camp

Metodologia

Per a dur a terme el treball de camp d'aquest Treball de Recerca, s'ha realitzat una enquesta i una entrevista orientativa amb una psicòloga especialitzada en Altes Capacitats.

L'Enquesta

Referències i consideracions

L'enquesta utilitzada per el treball de camp d'aquest Treball de Recerca és una versió reduïda de l'enquesta sobre felicitat del Centro de Psicología Álava Reyes, a Madrid²⁰. A més a més, l'enquesta inclou l'escala de la felicitat de Gallup, una pregunta creada per investigadors reconeguts en l'àrea de la medicació de la felicitat, i que s'ha utilitzat en recerques sobre benestar subjectiu per països²¹.

A part d'això, tant l'enquesta del Centro Álava Reyes com la utilitzada en aquest treball estan basades en els factors de la felicitat que va establir la psicologia positiva (experiències d'afecte positius freqüents, experiències d'afecte negatiu infreqüents i alts nivells de satisfacció vital).

Abans d'elaborar l'enquesta d'aquest treball, es va analitzar el qüestionari del Centro Álava Reyes amb l'objectiu de saber quins aspectes de la felicitat (per exemple, autoestima, relació amb els altres, etc) considerava rellevants per mesurar el benestar subjectiu dels enquestats. Finalment, aquesta anàlisi va resultar en una enquesta reduïda, dividida en 5 parts que avaluen factors diferents de la felicitat, més enllà dels 3 anomenats per la psicologia positiva.

- **Part 1:** avalua la satisfacció general amb la vida, la percepció positiva o negativa d'aquesta i la sensació de l'enquestat d'unió a les persones que l'envolten.
- **Part 2:** avalua la percepció del control sobre la pròpia vida que té l'enquestat, la possibilitat d'elecció sobre les seves accions. Malgrat aquest factor no sembla estar contemplat en la psicologia positiva, és una part molt rellevant de l'enquesta del Centro Álava Reyes.
- **Part 3:** avalua la tolerància a l'error i la frustració dels enquestats. La resposta negativa al fracàs és una característica generalitzada de les persones superdotades, que pot generar emocions com l'angoixa i la culpabilitat, que influeixen en el nivell de felicitat.

---

²⁰ L'enquesta original està disponible a Internet a l'enllaç:
<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLScd-sQdLmBkL1yUe10Ep4b-26wlqcjvvsSLjITpiF8NIOtK-w/viewform>

²¹ BEYTÍA, Pablo, CALVO, Esteban. (2011). "¿Cómo medir la felicidad?". Claves de Políticas Públicas #4, Instituto de Políticas Públicas, Universidad Diego Portales: Santiago, Chile.

- **Part 4:** s'avalua la freqüència amb la qual l'enquestat experimenta una llista d'emocions negatives, com la culpabilitat o la vergonya. S'han inclòs una sèrie d'emocions que, segons alguns autors, són més freqüents en les persones amb superdotació, com l'avorrimient, la impotència i la culpabilitat.
- **Part 5:** s'avalua l'autoestima i la percepció de si mateix que té l'enquestat, un factor considerat rellevant en l'enquesta del Centro Álava Reyes.

Reproducció de l'enquesta

A continuació s'inclouen les preguntes de l'enquesta. Per a les parts 1-5, les preguntes es responen en una escala de 1 (totalment en desacord) a 5 (totalment d'acord).

- Edat (menys de 12, 12-14, 14-18, 18-25, 25-35, 35-45, 45-55 o més de 55)
- Sexe (femení o masculí)
- Has sigut diagnosticat amb superdotació intel·lectual? (sí o no)
- Si ho has sigut, indica en quina etapa de la teva vida vas rebre el diagnòstic (infància, adolescència o edat adulta)
- (escala de felicitat de Gallup) Imagina una escala, amb cada graó numerat del 0 (a baix) al 10 (a dalt). El graó núm. 10 representa la millor vida que puguis imaginar per a tu, i el 0 representa la pitjor. Actualment, ¿En quin graó de l'escala et sents? (Resposta del 0 al 10)

PART 1

- Em sento capaç de resoldre la majoria dels problemes del meu dia a dia.
- Crec que en els àmbits més importants de la meva vida puc ser jo mateix/a.
- Em sento molt satisfet/a amb la meva vida i la meva forma de ser.
- Opino que la meva vida està plena d'aprenentatges i reptes que em fan créixer.
- Em sento molt unit a les persones que m'envolten.

PART 2

- A vegades tinc la sensació de que no sóc jo el que acaba decidint el que faig.
- Em sento lliure per prendre les meves pròpies decisions i per a dur-les a terme.
- Normalment faig les coses perquè m'interessen de veritat o perquè estic convençut/da de que vull fer-les.
- Normalment acabo fent coses que no he escollit jo.

PART 3

- Realment m'és molt difícil acceptar-me després d'haver comès un error.
- Sento molta culpa i rencor cap a mi mateix/a pels errors que he comès, i no puc evitar criticar-me.
- Normalment tracto amb duresa a aquelles persones que han comès un error o que m'han decepcionat d'alguna manera.

- Davant d'una situació negativa que no puc controlar, acostumo a bloquejar-me i centrar-me en pensaments negatius sobre aquesta situació.
- Em costa molt acceptar i deixar de pensar de forma negativa sobre situacions desagradables que no són culpa de ningú, i que no puc canviar.
- M'és molt difícil acceptar situacions que considero injustes.

PART 4: A continuació es presenten una sèrie de sentiments que podem experimentar amb certa freqüència. Indica en quina mesura els experimentes en el teu dia a dia, sent 1 "Mai l'experimento" i 5 "l'experimento contínuament".

- Avorrit/da, sentir que "necessites més".
- Avergonyit/da
- Culpabilitat
- Sensació de fer el ridícul
- Preocupació per ferir o decepcionar a algú
- Cohibit/da
- Sentir-se "estúpid"
- Sentir-se "poca cosa"
- Impotència, paràlisi
- Sensació de merèixer crítiques pel que s'ha fet
- Sentir-se desagradable per als altres
- Sentir-se fora de lloc

PART 5

- Crec que sóc una persona valuosa i capaç, com a mínim tant com els altres.
- Crec que tinc algunes bones qualitats.
- En general estic satisfet/a amb mi mateix/a.
- Sento que no tinc molt pel qual sentir orgull.
- A vegades realment penso que sóc un/a inútil.
- A vegades penso que no sóc una bona persona.

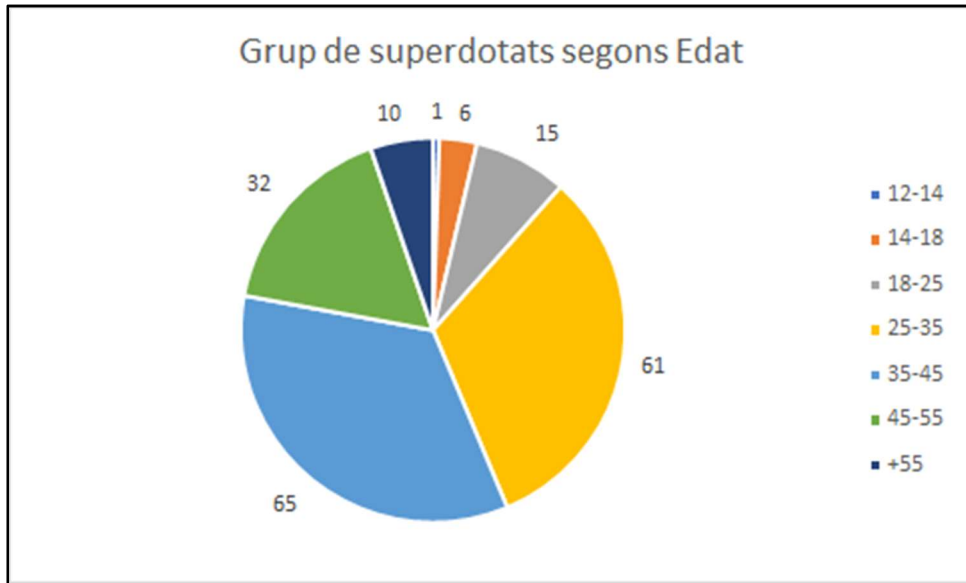
Descripció de la mostra

Van respondre a l'enquesta un total de 262 persones, 127 dones i 135 homes, dividides entre el grup experimental (persones amb superdotació intel·lectual) i el grup control (persones sense superdotació).

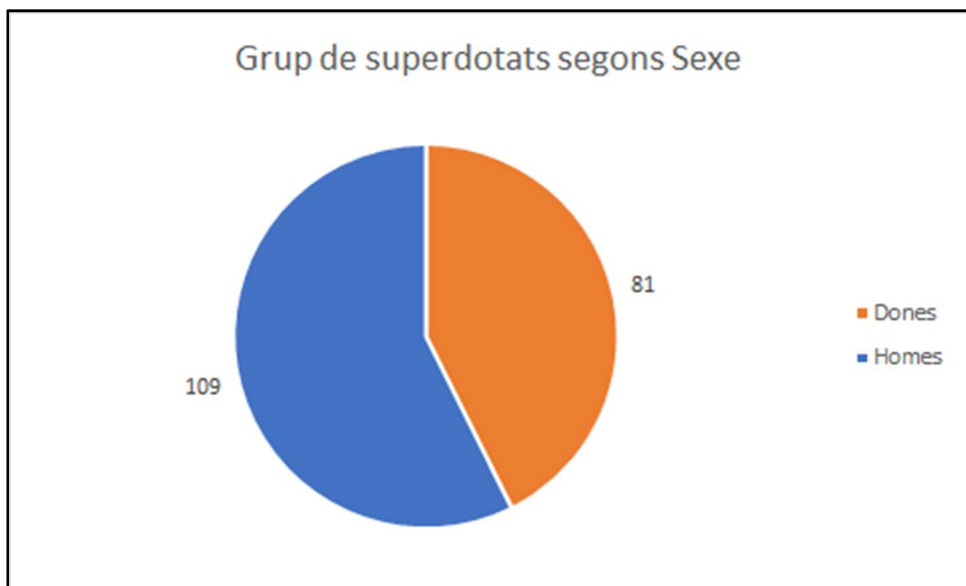
A continuació es presenten taules i gràfics amb les mostres del grup de control i el grup experimental segons edat i sexe.

Grup de superdotats (190 persones)

Edat (anys)	12-14	14-18	18-25	25-35	35-45	45-55	+55	Total
Sí superdotats	1	6	15	61	65	32	10	190

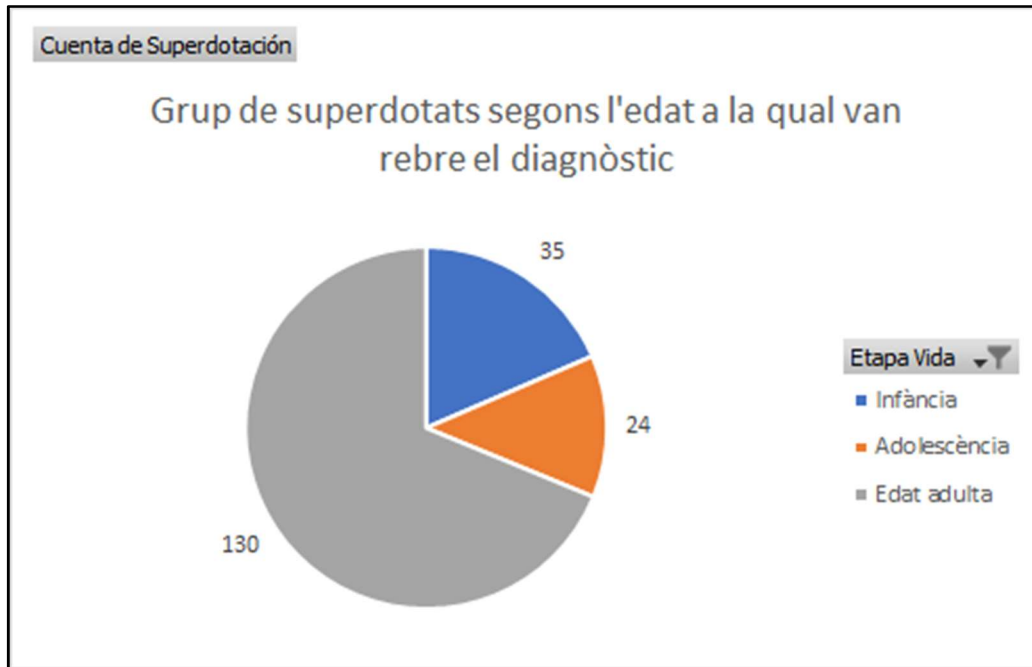
Sexe	Dones	Homes	Total
Sí superdotats	81	109	190

A més a més d'edat i sexe, també s'ha separat als enquestats per l'edat a la qual van ser diagnosticats.

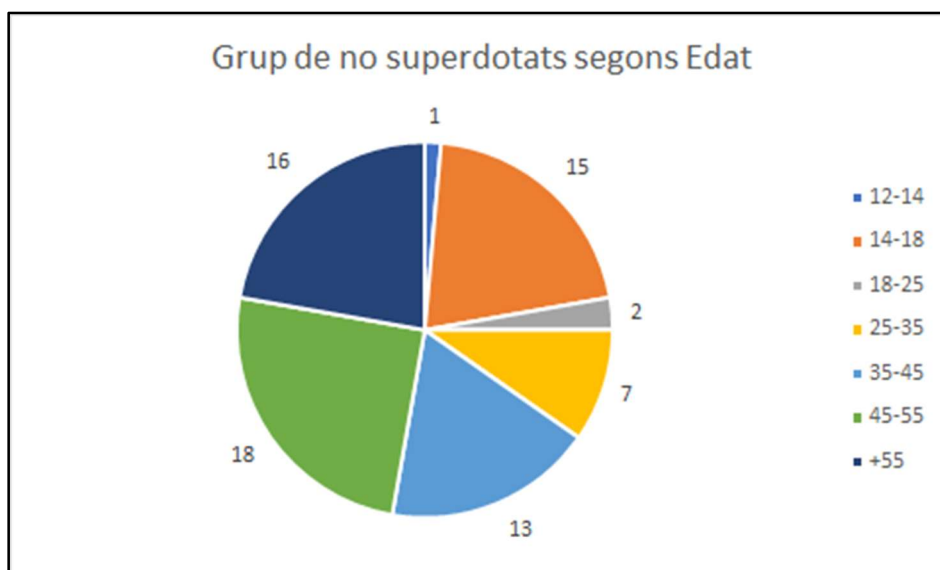
EDAT DEL DIAGNÒSTIC	Persones superdotades
Infància	35
Adolescència	24

Edat adulta	130
-------------	-----

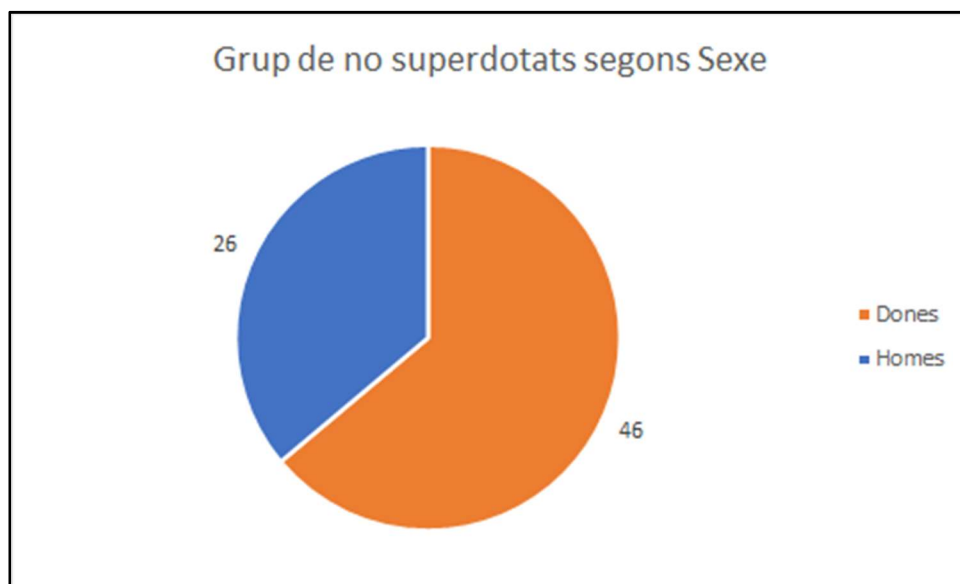

Grup de no superdotats (72 persones)

Edat (anys)	12-14	14-18	18-25	25-35	35-45	45-55	+55	Total
No superdotats	1	15	2	7	13	18	16	72

Sexe	Dones	Homes	Total
No superdotats	46	26	72

Entrevista orientativa amb Susana Arroyo

Abans d'iniciar l'elaboració de l'enquesta, vaig entrevistar-me amb Susana Arroyo, psicòloga especialitzada en Altes Capacitats Intel·lectuals, llicenciada per la Universitat de Barcelona. És fundadora i codirectora del centre ADISS (Àrea de diagnòstic i seguiment de la superdotació), on ha treballat durant 10 anys, i actualment és directora del centre HEMISFERI.

A més a més de la llicenciatura en Psicologia, té un màster en teràpia familiar sistèmica per la Universitat de Barcelona i l'Hospital de la Santa Creu i Sant Pau, formació en Psicoteràpia Gestalt per l'Institut Gestalt de Barcelona, i està en un programa de Doctorat en Psicologia Clínica i de la Salut per la Universitat de Barcelona.

Com a psicòloga especialitzada, té experiència en avaluació, psicodiagnòstic i docència en l'àmbit de les Altes Capacitats. A més a més, també té experiència en psicoteràpia individual, de parella i familiar²².

L'entrevista amb la Susana Arroyo va ser amb objectiu orientador, principalment enfocada en com elaborar una enquesta per obtenir resultats fiables. El model de qüestionari del Centro Álava Reyes li va semblar correcte, i va suggerir una adaptació per fer-la més reduïda. A part d'això, em va proporcionar quatre llibres i un document sobre les Altes

²² La informació sobre Susana Arroyo s'ha extret de la pàgina web del centre HEMISFERI, disponible en línia a l'enllaç següent: <http://www.hemisferi.cat/es/quisom.html>

Capacitats, amb els quals s'ha redactat gran part del marc teòric d'aquest treball. Durant l'entrevista també vam discutir les hipòtesis i els objectius del treball, així com la organització del contingut en aquest.

Al finalitzar l'entrevista, em va dir que, segons la seva experiència, la hipòtesi de que les persones superdotades són significativament menys felices que la població normal és falsa, i fet que estava segura es veuria confirmat en els resultats de l'enquesta. Com es mostrarà en el següent capítol, la seva predicció va resultar ser certa.

Presentació i anàlisi dels resultats

Primera part: satisfacció amb la vida

Segons alguns especialistes en Altes Capacitats mencionats anteriorment, els superdotats i superdotades acostumen a sentir-se menys satisfets amb la seva vida que la població general, cosa que s'atribueix a la seva tendència a marcar-se objectius molt alts que sovint són inassolibles. A continuació es mostra un gràfic de la part 1 de l'enquesta amb les diferències entre les respostes del grup de persones superdotades i el grup de no superdotats.

En els primers 4 enuncisats, les diferències que s'observen entre les mitjanes dels superdotats i dels que no ho són no són estadísticament significatives²³ (2). En l'últim enunciat, en canvi ("Em sento molt unit/da a les persones que m'envolten") la diferència entre les dues mitjanes és estadísticament significativa amb un 95% de certesa. Per tant, segons aquest resultat, es pot afirmar que **les persones superdotades se senten menys unides a les persones que els envolten**. Aquest fet podria estar causat per la sensació de diferència que, segons nombrosos autors, experimenten les persones amb superdotació intel·lectual.

²³ Per aclarir si les diferències entre les mitjanes de tots els gràfics d'aquest capítol són estadísticament significatives o no (i el grau de certesa de l'afirmació), s'ha utilitzat una calculadora en línia disponible a l'enllaç següent: <http://www.sargon.cl/CalculadorEst.aspx>.

Segona part: percepció de control sobre la pròpia vida

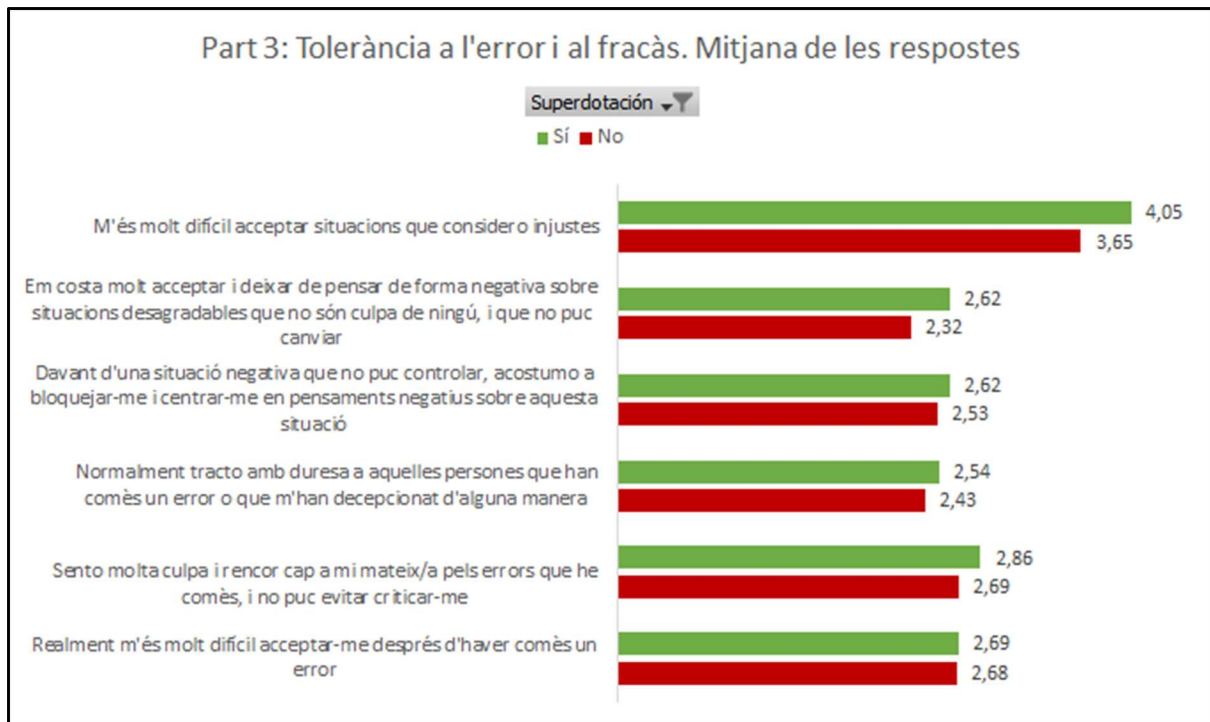
Un dels factors que l'enquesta del Centro Álava Reyes tenia en consideració a l'hora de mesurar la felicitat era la percepció de control sobre la pròpia vida i la sensació de llibertat. Si és cert que la població superdotada és menys feliç que la població normal, probablement tindrien una percepció de poc control sobre la seva vida i les seves decisions. A continuació es mostra un gràfic de la part 2 de l'enquesta:

En cap dels enuncisats anteriors hi ha una diferència significativa entre les respostes del grup de superdotats i el grup de no superdotats. Per tant, el més probable és que **la superdotació no afecti a la percepció de control i llibertat d'elecció que un té sobre la seva vida.**

Tercera part: tolerància a l'error i al fracàs

Molts autors mencionats anteriorment afirmen que les persones superdotades tenen més tendència al perfeccionisme, poca tolerància a l'error i un alt sentit ètic i moral. Aquests dos primers trets afecten, segons Jeanne Siaud-Facchin, al nivell de felicitat al que els superdotats poden aspirar. A continuació es mostra un gràfic de la part 3 de l'enquesta, on s'avaluen aquestes característiques de la personalitat.

En el primer enunciat (“M’és molt difícil acceptar situacions que considero injustes”) s’observa una diferència estadísticament significativa entre les dues mitjanes, amb una certesa del 95%. En el segon enunciat (“Em costa molt acceptar i deixar de pensar de forma negativa sobre situacions desagradables que no són culpa de ningú, i que no puc canviar”) també s’observa una diferència significativa entre les dues mitjanes, però amb una certesa de només un 90%.

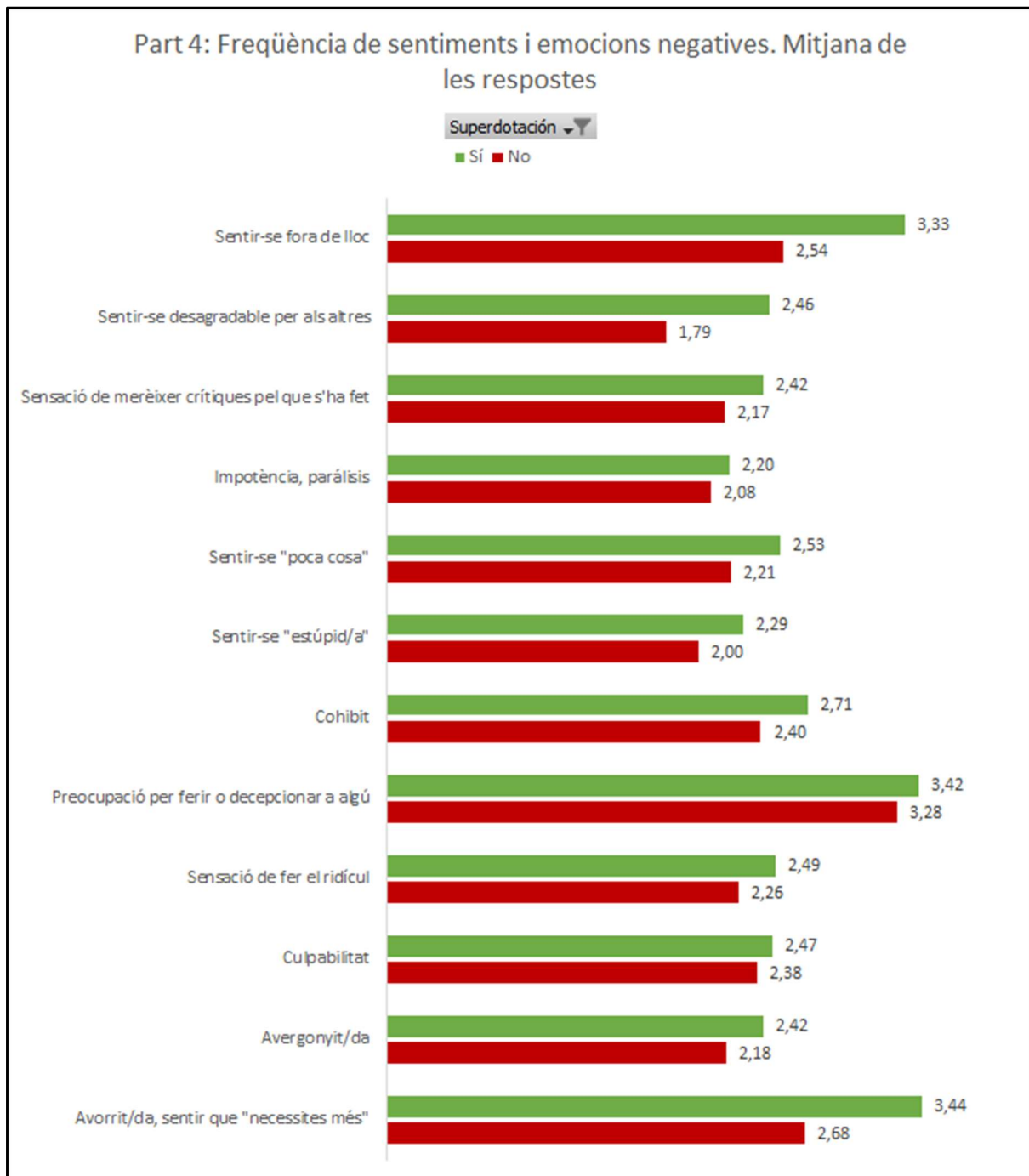
Pel que fa a la resta d’enunciats, les seves respostes no presenten diferències significatives. Malgrat això, en tots els casos el grup de persones superdotades presenta mitjanes més altes que el grup de no superdotats, i és possible que hi hagués una diferència estadísticament significativa si la mostra dels dos grups fos major.

Per tant, segons aquests resultats es pot afirmar amb seguretat que **les persones superdotades tenen més problemes per acceptar situacions que consideren injustes**, fet atribuïble al seu altament desenvolupat sentit ètic i moral. Per una altra banda, l’afirmació de que els superdotats els costa més acceptar i deixar de pensar de forma negativa sobre situacions desagradables que no són culpa de ningú no es pot comprovar amb certesa, i requeriria més estudi.

Quarta part: freqüència de sentiments i emocions negatives

Segons la psicologia positiva, per mesurar la felicitat s’han de tenir en compte tres factors: nivell de satisfacció general, freqüència d’emocions negatives i freqüència d’emocions positives. Malgrat aquest últim factor no s’ha tingut en consideració en l’enquesta, sí s’ha preguntat als enquestats sobre la freqüència amb la que experimenten una sèrie

d'emocions i sentiments negatius, entre els quals s'han inclòs alguns que s'atribueixen popularment a la població superdotada, com l'avorriment o la intensa autocrítica.

En tots els casos, el grup de superdotats ha puntuat amb mitjanes més elevades que el grup de no superdotats, malgrat no totes les diferències són significatives. Es pot afirmar amb un 95% de certesa que hi ha una diferència estadísticament significativa en les respostes per als enunciats següents:

- "Sentir-se fora de lloc"
- "Sentir-se desagradable per als altres"
- "Cohibit"

- "Avorrit/da, sentir que necessites més"

A més a més, també es pot afirmar amb un 90% de certesa que hi ha una diferència significativa en els enunciats següents. Malgrat això, caldria més estudi per determinar la validesa d'aquests resultats:

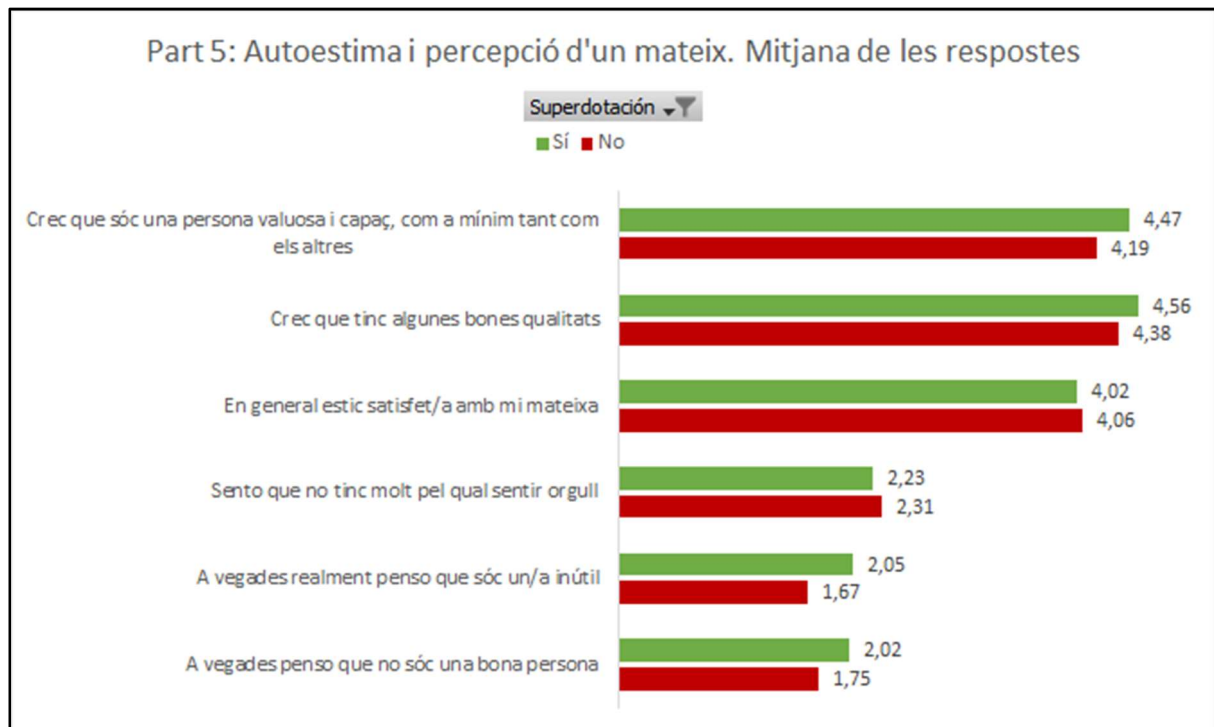
- "Sensació de merèixer crítiques pel que s'ha fet"
- "Sentir-se poca cosa"
- "Sentir-se estúpid/a"
- "Avergonyit/da"

Per a la resta d'enunciats no s'ha trobat diferència estadísticament significativa de ningun tipus.

Per tant, sembla ser que **les persones superdotades experimenten amb més freqüència sentiments i emocions negatives**, sobretot les relacionades amb l'àmbit de relació social, com la sensació de ser diferent dels altres.

Cinquena part: autoestima i percepció d'un mateix

Jeanne Siaud-Facchin, entre altres autors, afirma que la intensa autocrítica a la que es sotmeten les persones superdotades provoca que tinguin una percepció negativa d'ells mateixos i una autoestima molt fràgil i inestable. En el gràfic següent es presenten les diferències entre les respostes dels dos grups pel que fa a la seva autoestima.

En el primer enunciat ("Crec que sóc una persona valuosa i capaç, com a mínim tant com els altres") hi ha una diferència estadísticament significativa entre les dues respostes amb

una certesa del 95%. Però, contràriament al que s'esperava, aquesta diferència és a favor de les persones superdotades. En el segon enunciat ("Crec que tinc bones qualitats") també hi ha una diferència a favor del grup de superdotats amb una certesa del 90%.

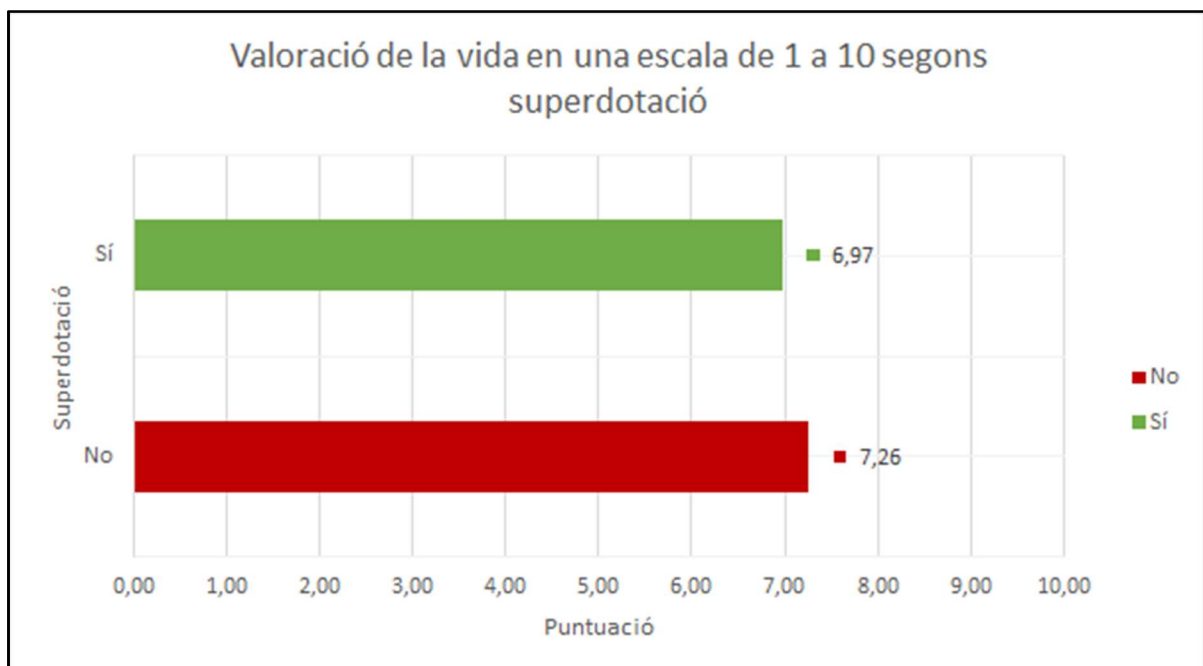
Per una altra banda, però, en la frase "A vegades realment crec que sóc un/a inútil", també s'ha observat una diferència estadísticament significativa amb una certesa del 95%, aquesta vegada en contra de les persones superdotades.

Per tant, sembla ser que l'autoestima de les persones superdotades presenta dues cares: **per una banda, semblen ser conscients de les seves capacitats intel·lectuals objectivament superiors i del seu potencial, però per l'altra no es senten satisfets amb el seu rendiment.** Això podria ser perquè aquest tipus de persones tendeixen a marcar-se uns objectius molt elevats que a vegades no poden assolir.

A més a més, sembla que els superdotats enquestats tendeixen a considerar que no són bones persones. Malgrat això, aquesta diferència significativa només es pot assegurar amb un 90% de certesa i requeriria més estudi comprovar-la.

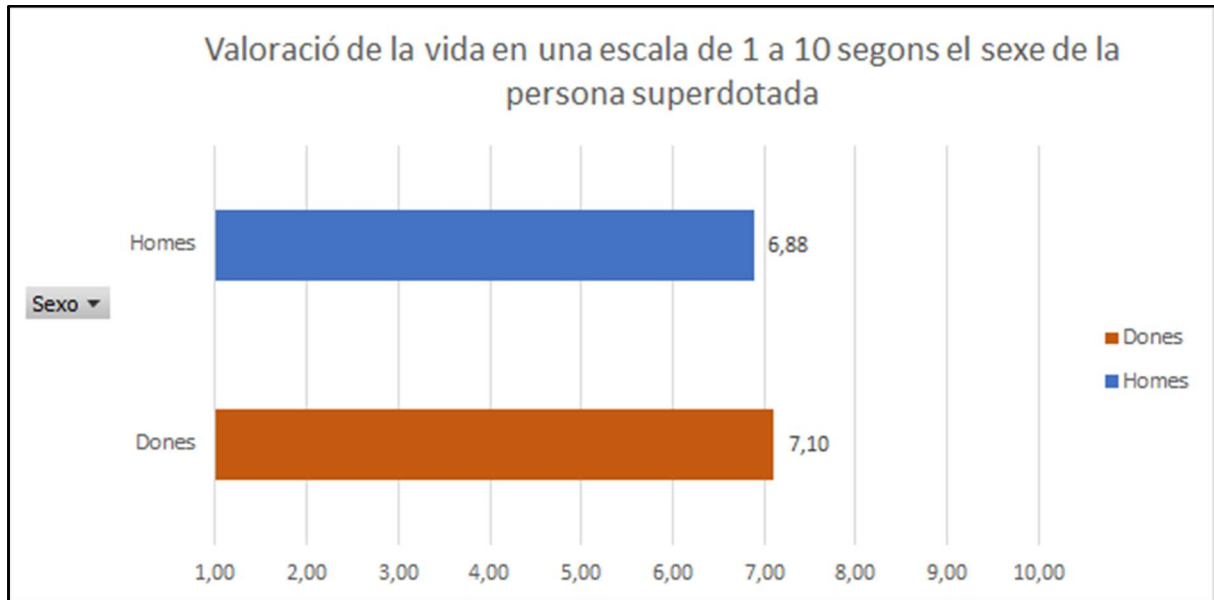
Nivells de felicitat general

Una vegada analitzats tots els factors que podrien afectar a la felicitat de les persones superdotades, comprovem els seus nivells de felicitat general. Posats a valorar objectivament la seva vida en una escala de 1 a 10, hi haurà alguna diferència entre la felicitat de les persones superdotades i la de les que no ho són? A continuació es presenta un gràfic que pretén respondre a aquesta pregunta:

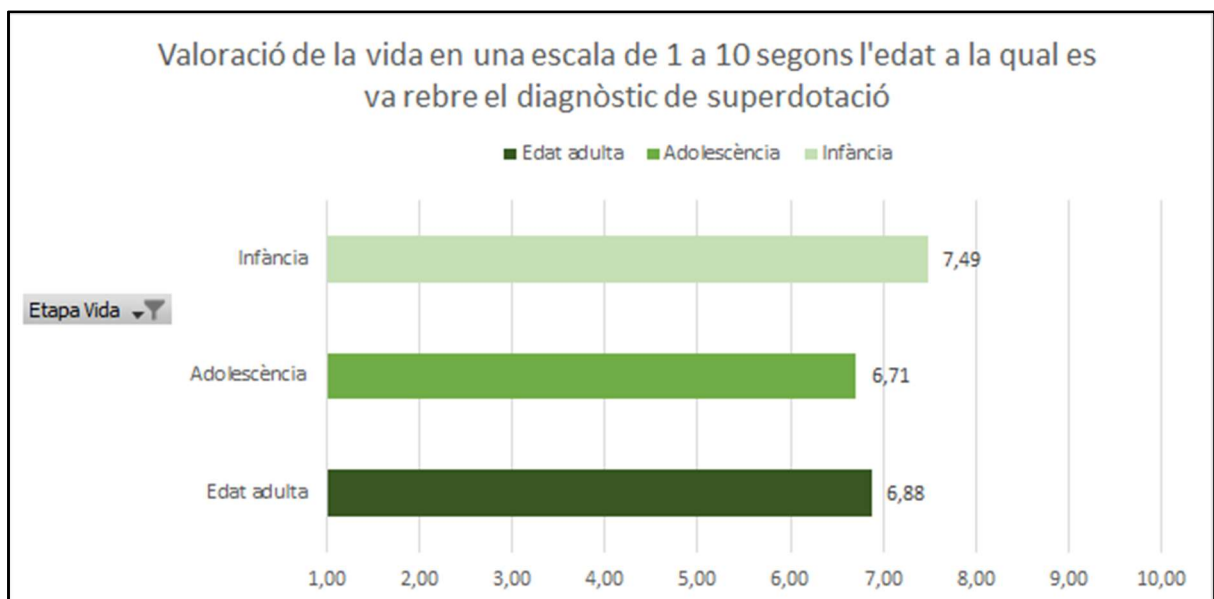

Malgrat hi ha una lleugera diferència en contra del superdotats, s'ha comprovat que aquesta no és estadísticament significativa. Per tant, **les persones superdotades es consideren igual de felices que les no superdotades.**

Tampoc sembla haver-hi cap diferència significativa entre la felicitat d'homes i dones diagnosticades amb superdotació, com es pot veure en el gràfic següent:

Tot i així, s'observen certes diferències significatives en els nivells de felicitat de les persones superdotades segons l'època de la seva vida en la qual van ser diagnosticades. Els resultats indiquen que, **com més aviat hagi sigut diagnosticat el superdotat, més feliç es considera.**

Malgrat que entre l'edat adulta i l'adolescència no s'observa cap diferència significativa en els nivells de felicitat, sí que n'hi ha entre la infància i l'adolescència, i entre la infància i l'edat adulta. Per tant, diagnosticar a un nen o nena amb superdotació abans de la pubertat influirà en el seu nivell de felicitat. Aquests resultats recolzen la hipòtesi de que conèixer **el diagnòstic és un factor rellevant a considerar, ja que dóna explicació a les experiències viscudes**²⁴. En conseqüència, és possible que si es comparaessin els nivells de felicitat de la població normal amb la de superdotats adults sense diagnosticar, si que s'observés una diferència significativa en contra de la població superdotada.

---

²⁴ Veure apartat "Conèixer el diagnòstic: un factor rellevant?" (Cap. 8) per a més informació.

Conclusions

Aquest Treball de Recerca va començar amb la lectura del llibre *¿Demasiado inteligente para ser feliz?*, de la psicòloga Jeanne Siaud-Facchin. Al llarg de tot el marc teòric, s'han descrit els dos principals conceptes de la recerca: superdotació i felicitat. S'ha vist que la superdotació, a més de caracteritzar-se per unes capacitats intel·lectuals superiors a la mitjana, també es distingeix per uns trets de personalitat específics. Pel que fa a la felicitat, s'ha fet un recorregut històric d'aquest concepte al llarg de la història, des d'Aristòtil fins a la ciència moderna, i s'han explicat i considerat els factors de la felicitat que descriu la psicologia positiva, branca de la psicologia dedicada a entendre les fortaleses i les emocions positives de l'ésser humà. Per últim, s'ha contrastat la lectura inicial de Siaud-Facchin amb articles i estudis que refuten la seva hipòtesi i, finalment, s'ha dut a terme el treball de camp, on tots aquests coneixements s'han portat a la pràctica.

A continuació, s'exposen les hipòtesis inicials d'aquest treball juntament amb una explicació de la seva demostració o refutació:

1. Les persones diagnosticades amb superdotació intel·lectual en general són menys felices que les no superdotades.

Aquesta hipòtesi, que era la principal tesi del treball, ha resultat ser falsa. Per arribar a aquesta conclusió s'ha tingut en compte principalment la pregunta general de satisfacció amb la vida, però també s'han considerat les 5 parts que avaluen 5 factors diferents de la felicitat.

En la pregunta de satisfacció general amb la vida, en la qual es demanava als enquestats que valoressin la seva vida en una escala d'1 a 10, el grup de superdotats ha obtingut una mitjana de 6,97, mentre que el grup de no superdotats ha obtingut un 7,26. Aquesta diferència no ha resultat ser estadísticament significativa, i per tant es pot considerar que els dos grups es consideren igualment feliços amb la seva vida.

Les altres 5 parts de l'enquesta estan representades per les hipòtesis següents, que formen part de la tesi principal:

a. Les persones superdotades se senten menys satisfetes amb la seva vida que les que no ho són.

Aquesta hipòtesi ha sigut refutada, tant pels resultats de la pregunta de satisfacció general com pels enunciats de la part 1 de l'enquesta, ja que la diferència de mitjanes en la majoria d'ells no és estadísticament significativa.

Les persones superdotades tenen menys percepció de control sobre la pròpia vida respecte a la població normal.

Com l'anterior, aquesta hipòtesi també ha resultat ser falsa. En cap dels enunciats de la part 2 hi ha hagut una diferència significativa entre les respostes de les persones amb diagnòstic i sense.

b. Les persones superdotades tenen menys tolerància a l'error i al fracàs.

Aquesta hipòtesi necessitaria més estudi per poder ser definitivament demostrada o refutada. Malgrat que es pot concloure que, en general, les persones superdotades tenen més problemes per acceptar situacions injustes, en la resta d'enunciats no hi ha diferències significatives, o tenen una certesa igual o inferior al 90%. Encara així, en tots els enunciats les puntuacions del grup amb superdotació són més altes que les del grup sense superdotació, fet que indica que, si la mostra dels dos grups fos major, és probable que la hipòtesi fos confirmada. Cal ressaltar també que la majoria de llibres i treballs sobre superdotació afirmen que les persones superdotades tenen menys tolerància al fracàs.

c. Les persones superdotades experimenten més emocions i sentiments negatius que la població normal.

Aquesta hipòtesi només ha pogut ser confirmada en dos tipus concrets d'emocions i sentiments negatius: aquells relacionats amb l'àmbit de relació social (sentir-se fora de lloc, sentir-se cohibit, etc.) i amb l'avorriments. En la resta d'enunciats la certesa de la diferència de mitjanes és igual o inferior a 90%. Per tant, es pot concloure que les persones superdotades tendeixen a experimentar més freqüentment emocions negatives relacionades amb l'àmbit social i amb l'avorriments.

d. Les persones superdotades tenen menys autoestima que les que no ho són.

Els resultats d'aquesta part de l'enquesta han sigut inesperats, ja que han mostrat la dualitat de l'autoestima de les persones superdotades: malgrat que són conscients de les seves capacitats intel·lectuals i el seu potencial objectivament superior, no se senten tan satisfets amb el seu rendiment com les persones no superdotades, probablement perquè es marquen uns objectius sovint inassolibles. Tot i això, aquesta hipòtesi es considera refutada perquè, com s'ha mencionat anteriorment, els superdotats són molt conscients de les seves capacitats.

2. Les dones superdotades són menys felices que els homes superdotats.

Aquesta hipòtesi ha resultat ser falsa, ja que no hi ha cap diferència significativa entre les respostes d'homes i dones diagnosticades amb superdotació intel·lectual.

3. Les persones superdotades diagnosticades en la infància tendeixen a ser més felices que les diagnosticades després de la pubertat.

Aquesta hipòtesi ha sigut confirmada pels resultats de l'enquesta. Malgrat que no hi ha cap diferència entre ser diagnosticat en l'adolescència i l'edat adulta, aquests dos grups d'edat tenen nivells de felicitat significativament inferiors als de les persones diagnosticades en la infància.

És important tenir en consideració que les mostres d'aquest Treball han estat menors del que seria desitjable i els resultats serien més fiables si les mostres fossin més grans, i si a més a més no hi hagués tanta diferència entre les mides dels dos grups (190 superdotats i 72 no superdotats). A més a més, crec que, per a una possible futura recerca, s'haurien de prendre en consideració en l'enquesta la freqüència d'emocions positives, ja que segons

la psicologia positiva aquestes també són un factor important a l'hora d'avaluar la felicitat d'una persona.

Per a la futura recerca, també opino que seria interessant, malgrat que és impossible, comparar els nivells de felicitat de superdotats diagnosticats i superdotats sense diagnòstic. Si els resultats d'aquest Treball són correctes, els superdotats sense diagnosticar, que no són conscients que ho són, tindrien uns nivells de benestar molt inferiors a aquells que saben de la seva excepcionalitat. També seria interessant repetir l'enquesta amb mostres majors en els enunciats on hi ha una significació estadística subtil (90% de certesa).

Malgrat això, les conseqüències d'aquests resultats són clares: ser superdotat o superdotada no és necessàriament sinònim d'infelicitat, però la superdotació implica unes característiques de la personalitat que requereixen l'existència d'un diagnòstic per ser enteses i acceptades. Sense un bon diagnòstic, trets com l'alta sensibilitat, la tendència al perfeccionisme o la sensació de ser diferent de la resta poden generar molta angoixa i insatisfacció. Aquests resultats ressalten, doncs, la importància d'identificar a les persones superdotades en les primeres etapes de la vida, i donar-los eines adaptades a les seves necessitats perquè puguin desenvolupar-se intel·lectualment i emocionalment. Així aquests nens i nenes excepcionals podran convertir-se en adults brillants i feliços, amb el potencial de fer avançar la nostra societat.

Annex

1. Historia de un buen brahmín (Voltaire)

Conte extret de Biblioteca Digital Ciudad Seva

En el curso de mis viajes tropecé con un viejo brahmín, hombre de muy buen juicio, lleno de ingenio y muy sabio; además, era rico, y por lo tanto su juicio era aún mejor; pues, al no carecer de nada, no tenía necesidad de engañar a nadie. Su familia estaba muy bien gobernada por tres hermosas mujeres que se esforzaban por complacerlo; y cuando no se distraía con mujeres, se ocupaba de filosofar.

Cerca de su casa, que era bella, bien adornada y rodeada de jardines encantadores, vivía una vieja india beata, imbécil y bastante pobre.

Cierto día el brahmín me dijo:

- Quisiera no haber nacido.

Le pregunté por qué. Me respondió:

- Hace cuarenta años que estudio, y son cuarenta años perdidos; enseñé a los demás y yo lo ignoro todo: esta situación hace que mi alma se sienta tan humillada y asqueada que la vida me resulta insoportable. He nacido, vivo en el tiempo y no sé lo que es el tiempo; me encuentro en un punto entre dos eternidades, como dicen nuestros sabios, y no tengo ni la menor idea de la eternidad. Estoy compuesto de materia; pienso, y jamás he podido llegar a saber lo que produce el pensamiento; ignoro si mi entendimiento es en mí una simple facultad, como la de andar o la de digerir, y si pienso con mi cabeza como cojo las cosas con mis manos. No solamente me es desconocido el principio de mi pensamiento, sino que incluso el principio de mis movimientos me es igualmente ignorado: no sé por qué existo. Sin embargo, todos los días me hacen preguntas acerca de todos esos mundos; y hay que responderlas; no tengo nada interesante que decir; hablo mucho, y después de haber hablado me quedo confuso y avergonzado de mí mismo.

“Lo peor es cuando me preguntan si Brahma fue producido por Visnú o si los dos son eternos. Dios es testigo de que no sé ni una palabra de todo eso, y bien que se ve por mis respuestas. ‘¡Ah, reverendo padre! (me dicen), explícanos cómo el mal inunda toda la tierra.’ Mi ignorancia es igual a la de los que me formulan esta pregunta; a veces les digo que en el mundo todo va del mejor modo posible; pero los que se han arruinado o han sido mutilados en la guerra no me creen, y yo tampoco me lo creo; me retiro a mi casa abrumado por mi curiosidad y mi ignorancia. Leo nuestros antiguos libros y ellos espesan todavía más mis tinieblas. Hablo con mis compañeros: los unos me responden que hay que gozar de la vida y burlarse de los hombres; los otros creen saber algo y se pierden en ideas extravagantes; todo aumenta el sentimiento doloroso que experimento. A veces estoy a punto de caer en la desesperación cuando pienso que, después de tanto estudiar, no sé ni de dónde vengo, ni lo que soy, ni adónde iré, ni lo que será de mí.”

El estado de este buen hombre me causó verdadera pena: nadie era más razonable ni más sincero que él. Comprendí que cuantos más conocimientos tenía en su cabeza y más sensibilidad en su corazón, más desgraciado era.

Aquel mismo día vi a la vieja que vivía cerca de su casa; le pregunté si alguna vez se había sentido afligida por no saber cómo estaba hecha su alma. Ella ni siquiera comprendió mi pregunta: en toda su vida nunca había reflexionado ni un momento acerca de una sola de las cuestiones que torturaban al brahmín; creía con toda su alma en las metamorfosis de Visnú, y con tal de poder tener de vez en cuando agua del Ganges para lavarse, se consideraba la más feliz de las mujeres.

Impresionado por la dicha de aquella pobre mujer, volví a visitar a mi filósofo y le dije:

- ¿No le avergüenza ser desgraciado cuando a su puerta hay una vieja autómatas que no piensa en nada y que vive contenta?
- Tiene usted razón -me respondió-; cien veces me tengo dicho que yo sería feliz si fuese tan necio como mi vecina; sin embargo, no quisiera semejante felicidad.

Esta respuesta de mi brahmín me produjo mayor impresión que todo lo demás; me examiné a mí mismo y vi que, en efecto, no quisiera ser feliz a condición de ser imbécil.

Propuse el dilema a unos filósofos, que fueron de mi misma opinión.

Y no obstante -decía yo-, hay una escandalosa contradicción en esta manera de pensar; porque, al fin y al cabo, ¿de qué se trata? De ser feliz. ¿Qué importa tener talento o ser necio? Todavía hay más: los que están satisfechos de cómo son, están muy seguros de estar satisfechos; los que razonan, no están tan seguros de razonar bien. Está, pues, bien claro -decía yo- que habría que aspirar a no tener sentido común, por poco que este sentido común contribuya a nuestra infelicidad. Todo el mundo fue de mi parecer, y sin embargo no encontré a nadie que quisiera aceptar el trato de convertirse en imbécil para vivir contento. De lo cual deduje que, aunque apreciamos mucho la felicidad, aún apreciamos más la razón.

Pero, después de haber reflexionado sobre el asunto, me parece que preferir la razón a la felicidad es ser muy insensato. ¿Cómo, pues, puede explicarse esta contradicción? Como todas las demás. Hay aquí materia para hablar muchísimo.

2. Càlcul de la diferència de mitjanes

En molts casos en la recerca científica, la diferència entre dues dades és massa petita per establir si és significativa o és fruit de l'atzar sense haver fet abans un càlcul de diferència de mitjanes. Malgrat que el procediment per realitzar aquest càlcul està per sobre dels meus coneixements matemàtics actuals, en aquest apartat de l'Annex s'explica de manera gràfica el raonament que hi ha darrere del càlcul de diferència de mitjanes²⁵.

En primer lloc, es posa com exemple dues mitjanes la diferència de les quals no és estadísticament significativa. En una dels enunciats de l'enquesta, "Em sento capaç de resoldre la majoria dels problemes del meu dia a dia" (Part 1) es demana als participants que responguin en una escala de 1 (completament en desacord) a 5 (completament d'acord) si s'identifiquen amb l'enunciat. S'obtenen dues mitjanes: 4,26 per al grup de

---

²⁵ Font: <https://www.netquest.com/blog/es/blog/es/es-mi-diferencia-significativa>

persones superdotades i 4,14 per al grup de persones sense superdotació. És aquesta diferència significativa?

Considerant els marges d'error que comporta una mostra limitada, aquestes dades també es poden representar gràficament de la manera següent:

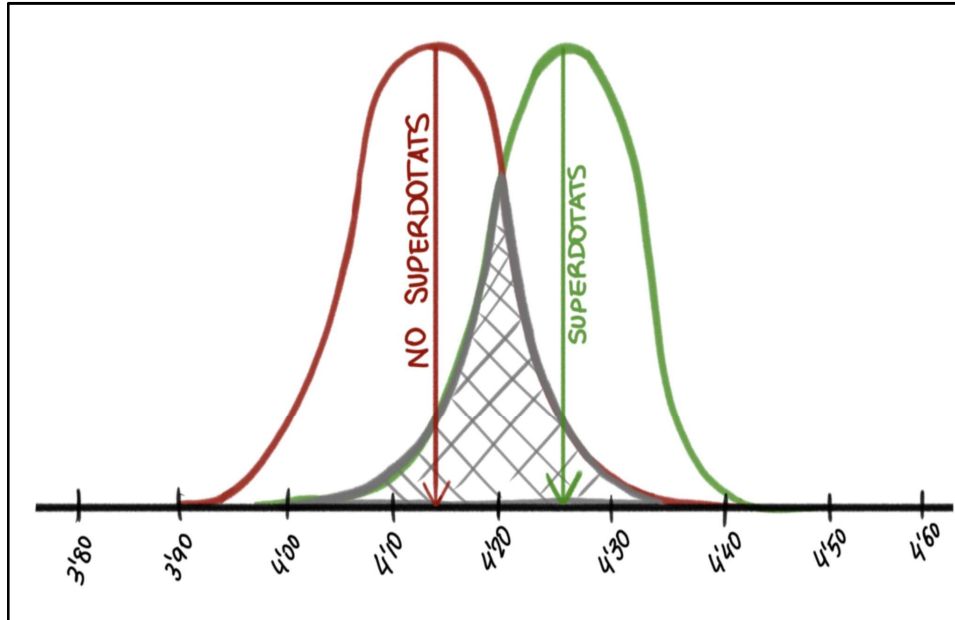

Fig. 3: Gràfic que representa els marges d'error de les mitjanes de superdotats i no superdotats en un enunciat de la Part 1 de l'enquesta. Font pròpia.

En aquesta imatge es pot veure que els marges d'error de les dues mitjanes se solapen considerablement. La zona ratllada, doncs, representa el risc de que aquesta aparent diferència de mitjanes es degui a l'atzar que provoca treballar amb una mostra reduïda.

Pel contrari, si es pren una pregunta on la diferència de mitjanes sí ha demostrat ser significativa, s'obté una imatge similar a la següent:

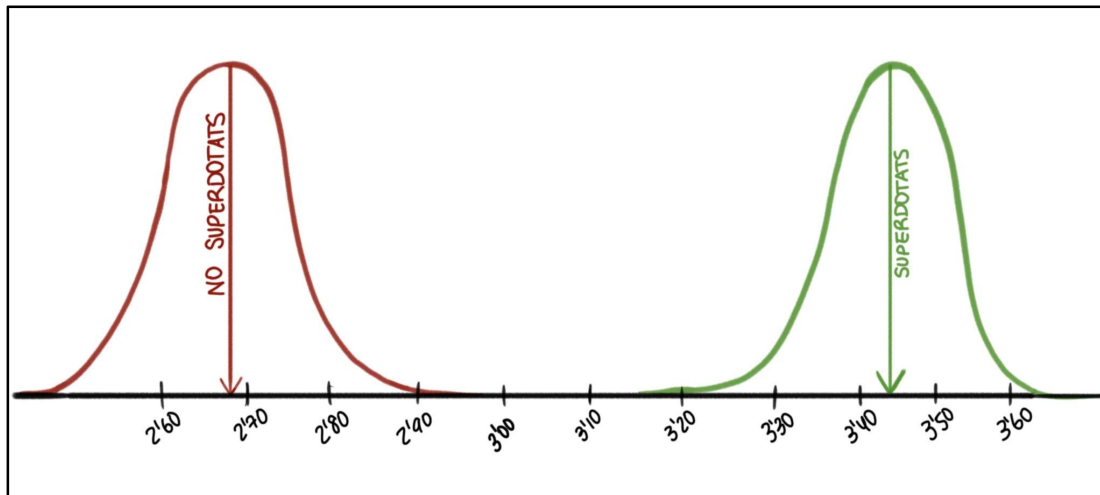

Fig.4: Gràfic que representa els marges d'error de les mitjanes de superdotats i no superdotats en un enunciat de la Part 4 de l'enquesta. Font pròpia.

En aquesta pregunta, es va demanar als enquestats que responguessin en una escala de 1 (gairebé mai) a 5 (gairebé sempre) la freqüència amb que experimenten avorriment (Part 4). Els resultats van ser una mitjana de 3,44 per als superdotats i un 2,68 per als no superdotats, una diferència visiblement més gran que la de la pregunta anterior.

Per tant, com es pot assegurar l'investigador o investigadora de que la seva diferència serà significativa abans d'iniciar el treball de camp? Necessitarà treballar amb mostres superiors. És a dir, com major sigui la mostra, menys marge d'error hi haurà i per tant es podran detectar diferències menors.

Les calculadores estadístiques en línia, com la utilitzada en aquest Treball de Recerca (Sargon), consideren les variables de les mides de la mostra, les dues mitjanes i les seves respectives desviacions estàndard per establir si la diferència entre les mitjanes és estadísticament significativa, i en el cas de que ho sigui amb quin grau de certesa (la majoria d'investigadors treballen amb una certesa de 95% com a mínim).

Bibliografía

SOBRE INTEL·LIGÈNCIA I SUPERDOTACIÓ

ARROYO, Susana, MARTORELL, Mercè, TARRAGÓ, Sandra. (2009). *Los superdotados. La realidad de una diferencia*. Barcelona, Espanya: Editorial Terapias Verdes.

BAUDSON, T. G. (2016). "The Mad Genius Stereotype: Still Alive and Well". [en línia]. *Personality and Social Psychology*, 368. Disponible des d'internet a:
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00368> [consulta: 17-07-2018]

BLANCO VALLE, María del Carmen. (2001). *Guía para la identificación y el seguimiento de alumnos superdotados. Educación Primaria*. Espanya: CISSPRAXIS Educación.

CASTELLÓ I TARRIDA, Antoni. (1999). *Alumnat excepcionalment dotat intel·lectualment*. Documents d'Educació Especial 15. Generalitat de Catalunya: Servei de difusió i publicacions.

DEARY, I. J., STRAND, S., SMITH, P., FERNANDES, C. (2007). "Intelligence and educational achievement". *Intelligence*, 35(1), 13-21.

JIMÉNEZ FERNÁNDEZ, Carmen. (2000). *Diagnóstico y educación de los más capaces*. Madrid, Espanya: UNED Ediciones.

PEÑA DEL AGUA, Ana María. (2004), *Las teorías de la inteligencia y la superdotación*. Universitat de Oviedo: Aula abierta.

PÉREZ, Luz F. (2002), "Mujeres superdotadas y sociedad: del "burka" al síndrome de abeja reina". *Faisca: revista de altas capacidades*, 35-55.

PINKER, Steven. (2018). *Enlightenment Now. The case for reason, science, humanism and progress*. Anglaterra: Allen Lane.

POMAR TOJO, Carmen María. (2001). *La motivación de los superdotados en el contexto escolar*. Santiago de Compostela, Espanya: Servicio de Publicacións e Intercambio Científico.

RAMUS, Franck, GAUVRIT, Nicolas. *La légende noire des surdoués* (La llegenda negra dels superdotats). [en línia]. La Recherche, 2017. Disponible des d'Internet a:
http://www.scilog.fr/ramus-meninges/la-pseudoscience-des-surdoues/#_ftn3
[consulta: 09-07-2018]

SIAUD-FACCHIN, Jeanne. (2008). *¿Demasiado inteligente para ser feliz?: las dificultades del adulto superdotado*. Barcelona (Espanya): Ediciones Paidós.

Informe de diagnòstic d'una persona amb superdotació intel·lectual elaborat l'any 2016.

Guia actualitzada del Departament d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya per als equips d'assessorament i orientació psicopedagògica (EAP) i els orientadors dels instituts. *Les altes capacitats: detecció i educació en l'àmbit educatiu.*

SOBRE FELICITAT

BEYTÍA, Pablo, CALVO, Esteban. (2011). "¿Cómo medir la felicidad?". Claves de Políticas Públicas #4, Instituto de Políticas Públicas, Universidad Diego Portales: Santiago, Chile.

CEDERSTRÖM, Carl. *Why we should think critically about positive psychology in our universities* [en línia]. The Guardian, 2017. Disponible des d'Internet a:
<https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/feb/07/positive-psychology-universities-buckingham-martin-seligman>
[consulta: 19-06-2018]

COWEN, Philip J., BROWNING Michael. (2015). "What has serotonin to do with depression?". *World Psychiatry*, 14, 158–160.

DIENER, Ed, SUH, Eunkook, E. LUCAS, Richard, L. SMITH, Heidi. (1999). *Subjective Well-Being: Three Decades of Progress.*

Epicuro (1987), *Carta a Meneceo y Máximas Capitales.* Alhambra, Madrid.

LENOIR, Frédéric. (2014). *Sobre la felicidad: Un viaje filosófico.* Editorial Ariel.

LYUBOMIRSKY, Sonja, JACOBS, K. M. (2010). "Comment construire un bonheur durable. [How to build lasting happiness.]". *Cerveau & Psycho: Le magazine de la psychologie et des neurosciences*, 37, 62-64.

PEZAWAS, Lukas, MEYER-LINDENBERG, Andreas, DRABANT, Emily M., VERCHINSKI, Beth A., MUNOZ, Karen E., KOLACHANA, Bhaskar S., EGAN, Michael F., MATTAY, Venkata S., HARIRI, Ahmad R., WEINBERGER, Daniel R.. (2005). "5-HTTLPR polymorphism impacts human cingulate-amygdala interactions: a genetic susceptibility mechanism for depression". *Nature Neuroscience*, 8, 828–834.

SELIGMAN, Martin, CSIKSZENTMIHALYI, Mihaly. (2000). "Positive Psychology: An Introduction". *The American psychologist*, 55, 5-14.

SELIGMAN, Martin. *The new era of positive psychology* [en línia]. TED Talks, 2004. Disponible des d'Internet a:
https://www.ted.com/talks/martin_seligman_on_the_state_of_psychology/details
[consulta: 18-06-2018]

VERA POSECK, Beatriz. *Psicología positiva: una nueva forma de entender la psicología*. Papeles del Psicólogo [en línea] 2006, 27 (gener-abril). Disponible des d'Internet a: <<http://www.redalyc.org/articulo.oa?id=77827102>> ISSN 0214-7823 [consulta: 18-06-2018]